

xī. 5861 - 84/1937-40 - 1938. xii. 9. - kékés - egyházi;

6.011 - 234/ . - 1940. v. 9. - kékés - nylt;

6149 - 9/1940-41. - 1940. ix. 19. vegyes - egyházi

Debrecen, 1916. I. 10. - református.

Avatár címmel: 81/1940-41. sz.

Exp. 1940. IX. 76.

jogi: "cum laude"

-JK

A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYEGYETEM
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.

1076 1939 /1940. szám.

Érk: 1940. évi janius hó 19 n.

Előirat: _____

drb. melléklet, Utóirat: _____

Bizálata liadon:

Dr. Zacher Gyula

" Székely Zoltán

profesor matematik.

Debrecen 1940. június 19-én.

Bonyhai
e. i. dékán.

Ugyanaz, mint a előzővel
mindsorint helyesre vevve. B.

Ti munka. Eljegyzés
S. 1940 jun. 20

Sorájában "egyhangú" nioöntéssel.
S. 940 jun 21

Ugyanaz

A
JÓHISZEMŰSÉG JELENTŐSÉGE
A MAGYAR MAGÁNJOGBAN

doctori értekezés

írta

Kovács Ferenc

jogszigorló.

1940.

A 2650

Forrásmunkák:

1. Blau György :A jóhiszeműség térfoglalása te-
lekkönyvi rendszerünkben. Jog-
tud.Közl. 1928
2. Grosschmid Béni :Fejezetek kötetmi jogunk köré-
ből.Jubileumi kiadás Bp. 1933
Grill.
- 3.KKuncz Jenő :A jog. Bp. 1908. Atheneum.
4. Kolozsvári Bálint:Magánjog .III.kiadás, Studium
Bp. 1930.
5. Jehlicska Ferenc :A modern polgári jog és a kath.
Rezsó keresztény erkölcstudomány.Bp.
1913, Stephanum.
- 6.NNizsalovszki End-:Magyar magánjog mai érvényében
re II. kötet, dologi jog. Bp. 1931
Grill. II kiadás.
7. " " :A kereskedelmi jog szabályai .
Bp. 1933 Grill.
8. Raffay Ferencz :A magyar magánjog kézikönyve.
Bp. 1909 IIIa kiadás.
9. Szászy Schwarz :Parerga . Bp. 1912.
Gusztáv
10. " " :Magánjogunk felépítése. Bp.
1893 Magy. jogászegyleti ért.

11. Szászj Schwarz: Újabb magánjogi fejtegetések.
Gusztáv Bp. 1901 Politzer Zs. kiad.
12. Szladits Károly: Magyar magánjog mai érvényében
Fürst László és Uj- Kötelmi jog. Bp. 1934, Grill.
laci Miklós
13. Térffy Gyula : Igazságügyi zsebkönyvtár. 1930,
Bp. Grill.
14. Tóth Lajos : Magyar magánjog. II.kiadás 1922
Bebrecen.
15. Zachár Gyula : A magyar magánjog alaptanai. Bp.
IV.kiadás, 1928, Grill.
16. " " : Fejezetek legújabb magánjogunk
köréből. Bp. 1939, Grill.
18. Zlinszki Imre : A magyar magánjog mai érvényé-
ben. Bp. 1880, Franklin.
19. " / . : Glossza Grosschmid Beni Fejezetek
kötelmi jogunk köréből című mű-
véhez. Bp. 1932 Grill.
20. " / . : Magyarország magánjogi törvény-
könyve. / A m. kir. igazságügy-
miniszter által 1928 március
1-én, az országgyűlés elé ter-
jesztett törvényjavaslat. / Bp.
1928.

21.

•/•.

: Indokolás Magyarország magánjogi törvénykönyvének a m. kir. igazságügyminiszter által 1928 márc. 1-én az országgyűlés elé terjesztett törvényjavaslatához. I.kötet, Bp. 1929.

Előszó.

A jóhiszeműség kérdése a magánjognak mindig nagyjelentőségű problémája volt. Szinte szállóigének tekinthetjük azt a közkeletű mondást, hogy a mai jog csak bona fidei obligátiót ismer, A jóhiszeműség nagy jelentőségét mutatja az is, hogy majdnem minden magánjogászunk foglalkozik vele munkája keretében.

A jóhiszeműség problémája áthatja az egész magánjogot, éppen ezért a magyarázata annak, hogy bár minden magánjogi író kitér rá, mégis kevés olyan művet találunk, amelyik csupán ezzel a kérdéssel foglalkozna. Ennek oka a jóhiszeműség követelményének egész magánjogot betöltő voltán kívül, a jóhiszeműség rugalmasságában, illetve a jóhiszeműség esetiségében keresendő. A jóhiszeműség a tények, az esetek sokféle változata szerint alakul, nem lehet szigorú jogi keretek közé szorítani, mert tartalmat neki az élet ad.

Amikor ezt a szerte ágazó, de adolog lényegét tekintve, mégis egységesnek mondható kérdést akarjuk vizsgálódásunk tárgyává tenni, és arra akarunk választ adni, hogy a jóhiszeműségnek milyen jelentősége van a magyar magánjogban, első és legfontosabb feladatunk tisztába jönni azzal, hogy mit rejt magában a kérdés.

Ha boncolgatjuk és figyelmesen átgondoljuk a tételt rájövünk arra, hogy nekünk nem az, illetve nem csupán csak az a feladatunk, hogy választ adjunk arra, hol ér-
vényesül a jóhiszeműség kérdése magánjogunkban, a mi feladatunk többennél, nekünk főleg azt a kérdést kell szem előtt tartanunk, hogy mennyiben jelentős a jóhiszeműség a magánjogban. A hangsúly tehát ezen a két szón van: a "jóhiszeműség jelentősége".

Atétel megoldásánál tehát, ráfogunkmutatni arra, hogy magánjogunkmely részeiben és milyen mértékben jut érvényre a jóhiszeműség elve, mi a magyarázata érvényre jutásának, milyen hatással van ezamagánjog többi részére s ezen keresztül milyen hatást gyakorol az emberekre és nem utólsó sorban milyen hatássalvan ez az államra, mertes^omoderna magánjognak éppen az a legjelentősebb tulajdonsága, hogy nem elégszik meg azzal, hogy szabályai az egyének közötti forgalmat és egyéb viszonyokat rendezik, hanem ezen rendezést a közjó, a közérdek mindennek fölé való helyezésével teszi.

Nekünk tehát, hogy tételünkkel behatóan foglalkozhassunk, legelőször bizonyos alapkérdéseketkell tisztázni, mert csak ezeken keresztül juthatunk a tétel helyesmegoldásához.

TARTALOMJEGYZEK.

A.

Alapfogalmak.

I. Erkölc - jog - magánjog:

a/ Az erkölcs, mint minden jog alapja.

b/ A jog fogalma - jogszabály.

c/ Ius strictum - ius aequum.

d/ A magánjog.

e/ A magánjog célja.

II F/ Modern magánjog.

II. A helyes magánjog feltételei:

a/ Igaságosság.

b/ Erkölcsi alapon áll.

c/ Jóhiszeműség.

d/ Méltányosság.

III. Jogrendezés a magánjogban:

a/ Közvetlen jogrendezés.

b/ Közvetett jogrendezés.

c/ A jóhiszeműség szerepe a közvetett jogrendezésben

IV. Jogi tények:

a/ A jogi tény fogalma.

b/ A jogi tények felosztása.

c/ A jogügylet.

B

A jóhiszemőség.

I. A jóhiszemőség szerepe a magánjogban:

- a/ A jóhiszemőség fogalma.
- b/ A jóhiszemőség a római jogban.
- c/ A jóhiszemőség más jogrendszerekben.

II. A jóhiszemőség, mint a magyar magánjog általános követelménye:

a

III. Jóhiszemőség a dologi jogban.

- a/ A dolgokról.
- b/ A birtok.
- c/ A birtok fajai.
- d/ Jóhiszemű birtokos.
- e/ A tulajdonjog.
- f/ Eredeti szerzőismódok:
  - 1/ gyümölcszedés,
  - 2/ egyesítés, vegyítés,
  - 3/ feldolgozás

4/ építmény,

5/ elbirtoklás.

g/ Származékos szerzés:

1/ harmadik, jóhiszemű, visszter-
- hes szerzés.

2/ jóhiszeműség a K.T. 299§
alapján.

3/ jóhiszemű szerzés egyéb e-
setei.

4/ jóhiszemű jogszerzés védel-
me a telekkönyvi jogunkban.

h/ Idegen dologbeli jogok.

1/ jóhiszemű szolgáltatás, szerzés,

2/ zálogjog jóhiszemű megszer-
zése.

IV. Jóhiszeműség a kötelmi jogban:

a/ a kötelem fogalma.

b/ jóhiszeműség az ügyletkötésnél

c/ teljesítés :

1/ jóhiszemű betöltés

2/ a betöltés jóhiszemű el-
fogadása.

3/ vétlen tudatlanság

V . Külömbőség a jóhiszeműség kötelmi és dologi
jogbelis szerepe között .

VI. A jóhiszeműség térfoglalása a magánjog egyéb-
részeiben.

C.

A jóhiszeműség jelentősége :
=====

- a/ A jóhiszeműség gazdasági jelentősége.
- b/ A jóhiszeműség jelentősége a magánjogban.
- g/ A jóhiszeműség erkölcsnevelő hatása.

D.

A bíró feladata etikai vonatkozásban.

A

I. Erkölcs -- Jog -- Magánjog .

a/. Az erkölcsminint minden jog alapja.

A jogtudomány mai álláspontja szerint, a jog állami parancs. Ebből az következik, hogy jogról csak ott lehet beszélni, ahol állam áll fenn. Az állami lét szükségképeni következménye a jog. Azonban az emberi társadalom fejlődés történetében az állam szinte újnak mondható társas alakulat, mert az emberiség már jóval az állami életkeretek megalkotása előtt keletkezhetett és alkotott társas alakulatokat közös életszükségleteinek kielégítésére. Az állam, a különböző társasalakulatok legfejlettebbike.

Az államnak még nem tekinthető társasalakulatok, közösségek tagjai egymásközötti érintkezésük folyamán nem kerülhették el a kisebb-nagyobb surlódásokat, ellentéteket, amelyeket az egymással szemben álló érdekösszeütközések előidézték. Ezeket az ellentétes érdekeket rendezni kellett, mert különben lehetetlen lett volna a békés együttélés. Ezeknek a társasérintkezés kapcsán felmerülő ellentéteknek a rendezésére bizonyos alapelvekre volt szükség,

amelyek a nép között általános helyeskéssel találkoztak. Az ilyen módon közérvényüvé lett és általános követett szabályok egyrésze később az államok kialakulása után, mint jogszabály jelentkezett. Ilyen szabályok voltak a vallási, erkölcsi és illemszabályai. Ezek közül a jog szempontjából különösen az erkölcsi normák a jelentősek.

Ezek a szabályok az állammá lett társadalmok körében sem veszítették el érvényüket. Tovább éltek a nép lelkében. Az egyének belső meggyőződésből követték ezeket, és követjük ma is. Természetesen a kultúra fejlődése és különösen a vallási tényezők nagy mértékben hatottak az erkölcsi szabályokra. Különösen jelentős ebből a szempontból a kereszténység hatása. A szeretet vallása az erkölcsi normákat is az új hitnek megfelelő tartalommal töltötte meg. A könyörületesség, felebaráti szeretet, hála stb. az emberi életet teljesen átalakította és ezzel egyengette a talajt a szociális lekövetéssel átítatott modern jogállam létrejöttéhez. Az erkölcsi és jogi szabályok sokban hasonlítanak egymáshoz. Tartalmuk többnyire azonos. Egy cél felé törekszik mindkettő. Különbség közöttük ~~alig~~ van. Inkább csak formai szempont alapján szokták a jogot és az erkölcsi szabályt elválasztani egymástól.

A jog és az erkölcs összetartozását mutatja az, hogy a jog és az erkölcs rendszerint azonos rendelkezés^{et} tartalmazza. Ennek oka abban keresendő, hogy a jog az erkölcsből alakul ki. "A jogszabály akként keletkezik, hogy a közület életfenntartási okból az erkölcsi szabályok némelyikét kényszerzantióval ruházza fel" . / **Zabkár Gyula. Fejezetek...** 7 oldal./ A keresztyén szellemű bölcsélet is azt tanítja, hogy a jog nem egyéb, mint az erkölcsi rendnek egy része. Jellinek szerint pedig: "a jog az erkölcs minimuma. "Az emberek közötti harmóniát, a békés együttélést csak joggal fenntartani szinte lehetetlennek látszik, szükség van egy átfogó erőre, amely szinte lelki nyomással visz a jó felé.

A jognak és az erkölcsnek tehát célja azonos s ezt a legtöbbször egymást támogatva egy uton törekszenek elérni, azonban az sincs kizárva, hogy a jog és az erkölcs egymással ellentétben állanak. Előfordul ez különösen ott, ahol az állam erőszakos módon nyúl a társadalom rendjébe, vagy epdig ahol nem követi a társadalom erkölcsi felfogásának megváltozását a jog átalakítása. Ilyenkor zavar támad, megbonlik a rend, elveszti a nép a jog igazságos voltába vetett bizalmát. A jog és az erkölcs összeütközik. Hatást gyakorol egymásra, szinte egy-

mást próbálja megsemmisíteni. Ez a küzdelem mindaddig tart, amíg vagy a jog fel nem adja erkölcsellenességét, vagy pedig az erkölcs magáévá téve a jogszabály tartalmát azt nemtekinti helyesnek. Azonban rendszerint a jog követi az erkölcsi parancsot és így az erősebb erkölcsi norma kontra legem is érvényre jut, így van ez sokszor a jóhiszeműség X fennforgásakor is.

b/. A jog fogalma - jogszabály.

A jog fogalmát szabatosan meghatározni igen nehéz. A jogtudomány ilyen, minden szempontot felfogó meghatározást adni maig sem tudott, ez már csak azért is lehetetlen, mert a különböző jogi irók felfogása a jog lényegét illetően is különböző,

A jogról adott meghatározások között mi leghelytállóknak és legkimerítőbbnek tartjuk s éppen ezért alapul is azt fogadjuk kel amely szerint: "a jog az emberi együttélésnek a közület akaratan alapuló kötelező rendje". tehát a jog az emberi együttélést irányítja, rendezi mégpedig a közület az állam keretén belül. A jog biztosítja az emberek közötti békés összhangot s ezzel lehetővé teszi az emberiség békés együttélését, az emberiség kulturális és gazdasági emelkedését.

A jognak, hogy célját elérhesse eszközökre van szüksége, ezeket találja meg a jogszabályokban. A jog parancsoló tiltó és engedélyező szabályokkal irányítja az állami élet rendjét. Ezeket a szabályokat szokták tárgyi értelemben vett jognak nevezni. A jogszabályok által adott kereteken belül, az egyéneknek cselekvési szabadsága van ezt mondjuk alanyi jognak.

c/.¹ Ius striktum - ius aequum.

A jog az emberi életviszonyok rendezője lévén, alkotójának amikor a szabályt megalkotja szem előtt kell tartani az élet követelményeit. Az életben, azonban az esetek számtalan változata fordul elő. Ezek között sokszor a látszólagos hasonlóság ellenére jelentős különbségek vannak, tehát nem lehet őket sablonba foglalni.

A jogalkotó az élet esetmillióit, külön-külön nem szabályozhatja, ő csak korlátolt számú szabályt alkothat. A szabálykészítő csak az életviszonyok tipikus mindennapi, sablonos alakját veheti figyelembe a szabályozáskor, ellenben az egyes konkrét eset eltéréseire nem lehet tekintettel, már csak azért sem mert azt sokszor előre nem is láthatja. Így azután előfordulhat az hogy a konkrét körülmények,

között, az esethez mérten a jogszabály nem alkalmazható, úgy ahogy van, mert akkor az igazság súlyos sérelmet szenvedne. A jognak pedig legfontosabb alapvonása az igazságra való törekvés. Igazságos pedig csak akkor lehet valamely jogszabály ha a konkrét esetre alkalmazva helyes ítéletet von maga után.

Az olyan jogot, amely követni tudja az eset körülményeit, tekintettel van annak különleges mozzanataira, az általánostól való eltérésére s ezáltal törekszik a helyes ítéletre, méltányos jognak nevezzük.

Ezzel szemben azt a jogot, amelynél a szabálytól való eltérésre nincs lehetőség, amely tehát a szabályt abszolút módon szigorú jogi konzekvenciák szerint mondja ki és az általa rendezett tényállás különös követelményeire, mozzanataira tekintettel nincs, szigorú jognak nevezzük.

A modern jogrendszereknek, éppen az az egyik legjelentősebb tulajdonsága, hogy szabályaikat az igazság lehetőségig való megközelítése céljából rendszerint rugalmasan az életviszonyok alakulásához való alkalmazkodási képesség előzetes biztosításával alkotják meg. Így tesznek különösen azon jogágakban, ahol erre legnagyobb a szükség, a magán és a büntetőjogban. A modern jogszabályok tehát a lehetőségig mérten rugalmasak, alkalmazkodni tudók.

d/. A magánjog.

A modern jog legjellegzetesebb tulajdonsága, hogy már eleve alkalmazkodik az élethez. Nem a tűzőn vizen való jogérvényesítést követi, hanem rugalmasságával alkalmazkodik az élet ritmusához, hozzá idomul a fejlődő élet elvekhez, a kor eszméit kitudja szolgálgni, ebben az alkalmazkodásban csa egy korlátja van az igazságosság, amelyet pedég, az uralkodó erkölcsi közfelfogás tölt meg tartalommal.

A jognak az az ága, amely legközvetlenebb kapcsolatban van az étellel a magánjog, amely az egyes emberek egymás közötti magánélet viszonyait rendezi. A magánjogban a jogrendezés rendszerint akként szokott történni, hogy az egyéni életben általánosan követni szokott elveket az állam jogszabálynak jelenti ki. A magánjog "meglevő, létező, az érdekelt személye által létesített jogviszonyokat szabályoz"/Zachár Gyula: Magánjog alaptanai, 6 old./ A magánjog tehát az életet követi ennél fogva nyilvánvaló, hogy szabályai nem szigorú jogszabályok, nem célja az akadályozás, sőt a fejlődés az leősegítés a feladata, tehát teret enged a felek akaratának, érvényesülni hagyja a felek szándékát, méltányos jog. Szabályai csak akkor kötelezők, ha a felek másként nem rendelkeznek.

Jellemző tulajdonsága a magánjognak, hogy

szabályai nem kényszerítő parancsok /iusz cogens/ hanem tulnyomólag engedő szabályok /ius permittens, ius dispositivum/. szabályai csak ott kötelezők, kényszerítő szabályok, ahol a magán érdek beletor-
kollik a közérdekbe.

e/. A magánjog célja.

Az állam érdeke azt követeli, hogy az állam elősegítse polgárainak gazdasági, szellemi és erkölcsi gyarapodását, mert ez által ő maga is erősödik.

Az állam a magánjogon keresztül polgárai gazdasági emelkedését, előretörését szolgálja s ezzel közvetve hozzájárul azok más irányu megerőséséhez is. A gazdasági fejlődés eszköze a munkán kívül főleg az egyének közötti gazdasági kapcsolatokból kifejlődő forgalom. A magánjog feladata tehát, legfőképen a munka megbecsülésén túl a forgalom ápolása annak biztossá tétele. Ezért van szükség arra, hogy az állam a maga jótékony beavatkozásával rendet teremtsen a sokszor káros és a polgárok érdekeit is súlyosan fenyegető gazdasági harcnak, amit a forgalom teljes szabaddátétele eredményez.

A magánjog mint a jog egyéb ágai is, az erkölcs szabályaival karöltve " egyazon célon az

emberiség kulturfeladatán " dolgoznak /Szászj Scharz G. Parerga 3. oldal/ Ez a magánjognak távolabbi célja, de van egy közrlebbi is, ezt pedig nem egyéb, mint elősegíteni a magánosok szembenálló ellentétes érdekeit összeütközésének a ~~h~~ikerülését. A magánjog az igazság szolgálatában áll. Feladata az igazság megmutatása az egymással érdekösszeütközésbe került egyéneknek ezek érdekeinek helyes lemérésén keresztül s ez által akarja elkerülni a minden előhaladást megakasztó ~~h~~agbátánytalanságot.

f/. Modern magánjog.

A modern magánjog fő jellemvonása, hogy nemcsak magánjogi, hanem nemzetgazdasági célokat is tűz maga elé és épen ezért szabályai nemzetgazdasági eszmék hatását is tükrözik, illetve ezek hatása alatt módosulnak. Elegendő itt ezen megállapítás helyeségének indokolásául az uj kartell, vagy pedig az uj uzsora törvényre utalni, de különösen ilyen a második zsidó-törvény és az uj földrefomjavaslat ahol már a köz érdekében a tulajdon intézményét is érinteni kellett.

Különösen szembeszökő a modern jog fejlődés eme nemzetgazdasági iránya, ha szembe állítjuk vele a magánjog szabályzásának évezredes mintaképet a római jogot. Mert míg a római magánjogban

tisztán logikai és magánjogi szempontok voltak az irányadók, addig a mai magánjog közjogi és különböző nemzetgazdasági szempontokra is tekintettel van. A római jog azt kutatta, hogyan lehet az érdekelt felek között igazságot tenni? Ma már a mai jogász ezzel nem elégszik meg, ennél többet akar. A mai jogásznak feladata már nem csupán az érdekelt felek közötti igazság tételre szorítkozik, ma a jognak arra is feleletet kell adni, miként lehet a felek között aként tenni igazságot, hogy abból az közvetlenül nem érdekeltre: a nemzetre, a társadalomra, a közérdekre minél kevesebb kár és minél több haszon háruljon.

Ma a magánjog nem csupán egynéhány ember igazságát keresi, hanem mindannyiunkét. Ezért állítja szolgálatába az erkölcs szabályait is és ezért fordul fegyverekért a közérdek a közjog tudományához. Ez a magyarázata annak is, hogy "a szubjektív jellegű dispositív szabályok, mind több és több tért lesznek kénytelenek átengedni az objektív jog kogens rendelkezéseinek" /Zachár Gy: fejezetek 3... 25 oldal./ Ez azonban nem minden részében van így a magánjognak, csak ott ahol ezt a közérdek úgy kívánja.

A mai magánjog másik jellemvonása, hogy mind-

jobban megtöltődik erkölcsi tartalommal. " A magánjog prideg birodalmába lassan helyet nyert egy onnan eddig távoltartott jelenség a szeretet, amely mintegy erkölcsi törvény egy lényeges eleme, hivatva van a hideg jogszabályokat felmelegíteni, altruisztikus érzésekkel megtölteni" / Zachár Gy. Fejezetek ... 23 oldal/

II. A helyes magánjog feltételei.

=====

á./ Igazságosság.

Minden jog igazságosságra törekszik, ezt tekintti a jog végső céljának. Ezt akarja elérni a magánjog is.

Azt azonban, hogy mikor igazságos a jog megállapítani igen nehéz. Az igazságosság fogalma ugyanis változó. Pláton szerint az igazságosság a renddel azonos. Arisztotelesznél az igazságosság nem más, mint a szélsőségek közötti középut. Aquinói Szt. Tamás a jognak egyenlőség szerinti kiosztását tekintti igazságosnak. Spencer azt tanítja az igazságossággal kapcsolatban, hogy igazságos az, amikor mindenki azt teheti, amit akar, amennyiben ez által

más szabadságát nem korlátozza.

Az igazságosság relativ fogalom, csak elvontan létezik. Lelkületünkben él, eszme, amelyet, mint végcélt tűzünk magunk elé, de amelynek elérése tudjuk lehetetlen. Az igazságosság eszméjének gyakorlati megvalósítása tehát csak kísérlet. A gyakorlati jogász előtt abszolút igazság nincs. Ő csak megkísérli a konkrét esetben eléje táruló ismérvek tekintetbe vételével az igazság megközelését.

Az igazságosság kérdésénél a gyakorlati jogásznak abszolút fogalmakkal dolgozni nem lehet. Neki olyan momentumokat kell tekintetbe venni, amelyek értelme, értékelése a folyton változó körülmények hatása alatt áll. A jóhiszeműség, jó erkölcsök, tisztesség tartalmát kell neki tisztázni, ezeknek a kifejezéseknek az értelme pedig a változó körülmények függvénye.

b./ Erkölcsi alap.

A magánjog szempontjából kiváló jelentősége van a közerkölcsnek. Bár az az állítás amely szerint a polgári törvénykönyv a széles néprétegek erkölcstana, nem állhat meg, azonban némi igazság van benne.

Az erkölcs az ember egész valóját áthatja. Irányítja cselekedeteinket, megszabja kötelességeinket, Isten, embertársaink és önmagunk iránt, tehát az emberi tevékenységnek a magánjogon túlmenőleg is irányítója. A magánjog szempontjából jelentősége az, hogy irányt szab embertársainkkal való kapcsolatainkban.

A közönséges ember, aki jogi tanulmányokat nem folytatott sokszor bámulatos jogi érzetből tesz tanúságot, ezt jogi képzettség híján csak ösztönéből, jogérzetéből kaphatja. Az ilyen emberben az erkölcsi és a jogi érzet összevegyül szinte egyé lesz. Erkölcsi nézőpontból bírálja el embertársai jogi ténykedéseit is, igazságosnak azt tartja ami az ő erkölcsi felfogásával megegyezik, ami szerinte helyes.

Mint hogy pedig a jog ősforrása az emberiség erkölcsi érzületében van, a jog az élet hatását nem kerülheti el. A magánjog pedig épen az a jog-ág, amelyre legnagyobb átalakító, fejlesztő hatással van az élet. Különösen így van ez az olyan jogrendszerben, mint a miénk. Eppen ezért azután jogfejlődésünknek természetes folyamata az, amelyet Zachár Gyula eképpen jellemez " Magánjogunk mindjobban megtelik erkölcsi tartalommal és a jogászai tech-

nika szigorú logikai szabályai lassan tért engednek a morál követelményeinek. / Zachár Gy. Fejezetek... 23 oldal./

c./ Jóhiszeműség.

Az erkölcs mind szélesebb körben való érvényesülését segíti elő a jóhiszeműség követelményének általános jogelvé tétele is. A polgári tisztesség ugyanis, amely nélkül jogélet sem lehet legfőbb követelménynek tekinti a jóhiszeműséget amelynek minden jogcselekményünket be kell tölteni.

Az erkölcsi érzetünk azt sugallja, hogy másként kell annak az egyének cselekvéseit elbírálni, aki tilosat cselekszik ugyan, de erről Neki tudomása nincs, mint azt aki tudva cselekszik tilosat illetve meg sem kísérli annak a megállapítását, hogy cselekedetével nem sérti-e a jog rendet.

Az első esetben amikor tehát jogosnak vélt jogtalan cselekvésről van szó, a jog erkölcsi hatásra, méltányosabban ítéli meg a jog sértést, mint a második esetben.

d./ A méltányosság.

Az emberek cselekedeteinek jogi szem-

pontból történő értékelésénél tehát nem lehet egységes mértékkel mérni, hanem szükség van minden az esetre befolyással lévő mozzanat mérlegelésére.

A tényállásra rányomja bélyegét az azt létrehozó személyek egyénisége, a kísérő körülmények, az eset előzményei, amelyeknek elhanyagolása esetén arról helyes ítéletet nem alkothatunk. Minthogy pedig az esetek elbírálásánál mérő eszközül a jog szabályok szolgálnak, azokat úgy kellene megalapozni, hogy minden esetre alkalmazhatók legyenek. Ez azonban az esetek nagy száma és változatossága folytán csak úgy lenne lehetséges, ha minden esetben külön szabály állana rendelkezésre, mert csak így volna abszolút igazságos mértékünk. Igyen nagy számú jogszabály megalkotása azonban több okból lehetetlen és a cél eléréséhez nem is lenne alkalmas.

A tételes joggal velejáró méltánytalanság csökkentésére leggyakorlatibb mód a jogszabály értelmezésében, magyarázásában kinálkozik. A méltányosság az amely a holt élettelen jogot élettellel tölti meg. A méltányosság gyakorlása a jogalkalmazó feladata, az általános érvényű jogszabálynak a konkrét esetre való alkalmazása keretében.

A magánjogban a méltányosság kétféleképpen érvényesül; érvényre jut először magában a

jogszabályban és érvényesül annak alkalmazása kapcsán, a szabály helyes értelmezése által, amit különösen megkönnyít a jogszabály rugalmassága, alkalmazkodási képessége.

III. A jogrendezés a magánjogban.

á./ Közvetlen jogrendezés.

" A jognak, hogy eszmélyének megfeleljen egyfelől határozottnak, másfelől igazságosnak kell lenni." / Schwarz G. Parerga. 18 oldal./ A határozottság követelményének úgy akar a jogalkotó eleget tenni, hogy szövegezett írott formában alkotja meg a jogszabályokat és ezzel törekszik azokatmindeki által felismerhetővé tenni. Az

Az így általánossá tett jogszabály azután rendszerint magába foglalja, hogy mely esetekben érvényesül és meghatározza azt is, hogy/milyen következményeket kíván elérni, azaz milyen joghatást fűz az általa szabályozott esetekhez. A jogrendezésnek ez a módja a közvetlen jogrendezés amikor tehát magában a jogszabályban adva van a tényállás és mindjárt hozzá is van kapcsolva a joghatás is.

Ikyenkor tehát a jogeset elbirálásánál nincs másra szükség, csak a puszta jogszabályra.

b./ a közvetett jogrendezés,

A jogéletben a jogesetek számtalan sora fordul elő. Ezek közül csak kevés az olyan, amely teljesen megegyezik egymással. A jogesetek tulnyomó többsége különböző.

A jogalkotónak számtalan esetet kell rendezni, számtalan esetre kell szabályt alkotni. Az igazságosság követelménye azt vonja maga után, hogy minden jogesetet egyenlő mértékkel kell elbirálni, s minthogy minden jogesetre külön jogszabályt alkotni lehetetlen, a jogalkotó közvetítő módszerhez nyul és * lemond arról, hogy a rendezendő anyag minden részét maga szabályozza s e helyett, hol a tényállás, hol a joghatás, hol mindkettő tekintetében más instanciára utal azaz közvetve szabályoz." Schwarz Gó Parerga 18 oldal./

Ezekben az esetekben, amikor tehát a jogszabály a maga tartalmát közvetve határozza meg, a közvetett jogrendezés esetével állunk szemben.

A közvetett jogrendezés esetében a

maga tartalmát a jog kiegészítő eszközökkel, külső támogatással állapítja meg. Ilyen kiegészítő eszköze a jognak több van. Ezek a társadalomban érvényesülő más nem jogi, normatív zsinórmértékek.

Az így megállapított zsinórmértékekkel azután, a jogalkalmazás folyamán kell a jogszabály helyes tartalmát megállapítani, illetve a jog hézagait pótolni.

A közvetett jogrendezés zsinórmértékéül a következőket szokták megjelölni:

a./ az erkölcsi szabályok általában. Helyesebb azonban ha a társadalomban uralkodó általános erkölcsi közfelfogást jelöljük meg, ilyenként.

b./ a szokás, amely a társadalmi élet keretében általánosan érvényesül, anélkül azonban ^{hogy} jogszabállyá válna. Különösen tekintetbe jöhet itt az gazdasági és főképpen a kereskedelmi forgalomban elfogadott, illetve általánosan követett szokás.

c./ A közvetett jogrendezés keretében sorolhatjuk a méltányosságot is amelyről már fentebb szó volt.

c./ A jóhiszeműség szerepe a közvetett jogrendezésben.

A közvetett jogrendezésnek fentebb ismertetett formái között nem említettük meg azt a zsinórmértéket, amely a magánjog szempontjából talán a legjelentősebb. Ez a zsinórmérték a forgalmi tisztesség és bizalom, a jóhiszeműség/bona fides./ amelyet mai magánjogunk főelvének kell tekintünk. Raffay szerint: "Ez a mai jog éltető eleme és kiinduló pontja minden jogszabálynak". Raffay F: Magánjog..... 6 oldal./

A jóhiszeműség, mint a közvetett jogérendezés eszköze két alkat-elemből áll. Erkölcsi normák és társadalmi kívánalmak vegyüléke. Jelenti ebből a szempontból kötelezettségeink hű és igaz betöltését, amelyet a gazdasági forgalomban becsülettel résztvevő felek egymással szemben mindig be szoktak tartani.

A jóhiszeműséget tehát ott és akkor is megköveteljük, ahol és amikor a jog azt kifejezetten nem írja elő. Általános követelmény ez, amelyet mindenütt figyelembe kell venni a magánjog keretében.

IV. Jogi tények.

a/. A jogi tény fogalma .

A tételes jogok így a magán jog is, rendszerint elképzelt, esetleges tényállásokat szabályoz. Minthogy pedig a jog feladata az emberi életviszonyok rendezése, tehát a való életben ténylegesen bekövetkező esetek szabályozása, szabályai is a külvilágban bekövetkezni szokott életjelenségekhez alkalmazkodnak.

A joghatás tehát amelyre a jogrendezés irányul egy bizonyos külső ténykörülményhez fűződik, amelynek változása következtül a joghatás megváltozását is kell, hogy okozza.

Azokat a tényeket, amelyeket jogi következmények járnak, jogi/tényeknek, joghatásos, jogváltó tényeknek nevezük.

b/

b/. A jogi tények felosztása.

A jogi tényeket többféle módon szokták osztályozni. A magánjog szempontjából, minthogy a magánjog tulnyomóan a magánemberek cselekményeit szabályozza, a jogi tények legfőbb csoportját, az emberi

cselekmények alkotják. Ezek között is különös fontossággal bírnak a jogügyletek.

Jogi tény lehet bizonyos esemény, a természetnek valamely történése, / pld. születés, halál, dolgok keletkezése, megváltozása, megsemmisülése stb / is.

Jogi tények további csoportjába tartoznak bizonyos állapotok, helyzetek.

Bennünket jelenleg az érdekel, hogy a jóhiszeműség jogi tény-e és ha igen a jogi tények melyk csoportjába sorolható?

A jóhiszeműség állapot, lelkiállapot, közelebbről tudatbeli állapot. Tehát a jóhiszeműség is a jogi tényeknek utóbb említett csoportjába tartozik.

A jogi tényekhez joghatások fűződnek. Ezek többfélék lehetnek. Fontos a jogi tények jogkeletkeztető és jogot megszüntető hatása. A jóhiszeműség sokszor **jogot** keletkeztető hatású.

A **jogszerzés/ jogkeletkezés/** ismét kétféle: **eredeti /aquisitio originalia/** és **származékos /aquisitio derivativa/**. Az első esetben a jog másjogától függetlenül önállóan keletkezik. Az a körülmény, hogy a megszerzett dolog már volt a másé a szerzés eredeti voltát nem befolyásolja, ha a szerző jogát

nem ettől szerezte/elbirtoklás, specificatio./ A második esetben a jogszerzés átháramlása történik, jogelődről jogutódra.

A jóhiszeműség jogkeletkeztető hatását a magyar magánjog is elismeri. Eppen itt van a jóhiszeműségnek különösen nagy jelentősége.

c/. A jogügylet.

A jogi tények legfontosabbika a jogügylet, vagyis az emberek azon jogcselekménye, amellyel meghatározott joghatást akarnak elérni.

Minthogy pedig a magánjogban az egyének életviszonyaikat szabadon rendezhetik a magánjogügyletek a felek akaratnyilatkozataikból állanak.

Az akarat elhatározás az embere egy adott pillanatban ható indokok eredménye. Lélektanilag tehát az akarat elhatározás az indító okok függvénye. A jog azonban, minthogy ezeket az indító okokat senki más, mint akinél hatnak nem ismerheti, nem lehet ezekre tekintettel, illetve csak akkor veheti ezeket figyelembe, ha azok külső jelekben is megnyilvánulnak.

A jogügyletek rendszerint csak akkor ve-

zetnek a kívánt joghatás elérésére, ha az ügylet kötő felek az ügylettel kapcsolatban az jogállapotnak megfelelően járnak el, ha azonban az ügyleti akaratnyilvánítás hibás, a szabály az, hogy az ügylet nem jön létre. Tévedés esetén, amikor az ügyletkötő fél a nyilatkozat kapcsán tévedett, ügylet nem keletkezik.

Megeshetik azonban, hogy a tévedésről a félnek menthető okból tudomása nincs, ilyenkor jóhiszeműség fennforgása esetén az ügylet érvényes lesz. A jóhiszeműség fennforgása esetén például a kereskedelmi vétel akkor is érvényes, ha az eladó nem volt tulajdonos.

A jóhiszeműség tehát, magánjogi ügyleteknél a jogszerint valamilyen okból hiányos ügyletet is alkalmassá teszi a kívánt joghatás elérésére. Bár ez a szabály nem abszolutmértékben áll.

B

Ia A jóhiszeműség szerepe a magánjogban.

=====

a/. A jóhiszeműség fogalma.

A jóhiszeműség minden idők magánjogászai által, vitatott jogi problema. Szabatos meghatározása szinte a lehetetlenséggel határos, róla csak általános ismérveket adhatunk. A jóhiszeműség ugyanis mindig valamely ténykörülmény keretében, mint annak egyik eleme jelentkezik, mindig a konkrét eset szerint alakul, illetve módosul.

A jóhiszeműség miként már láttuk jogi tény. A jogi tényeknek azon csoportjába tartozik, amelyek az ember belső, lelki alkatával vannak összefüggésben. A jóhiszeműség ilyen szempontból tudatbeli állapot. Tehát akkor forog fenn, amikor valaki nem tud arról amiaa joghatást megakasztja, A tényállás hiányos, sántit, de ~~erről~~ neki nincs tudomása és éppen mert tévedése menthető, sokszor a kívánt joghatás is bekövetkezik. " A jóhiszem tehát egy egyéni subjektív felfogás, vélemény, amely a létező körülmények,

helyzetek mérlegelésén alapszik " /Zachár Gy. A magyar magánjog alaptanai. 76 old. /

Jóhiszemű a magánjog szempontjából tehát az, aki menthetően téves megítélése által olyan jogot gyakorol, melynek gyakorlása őt jogszrint nem illetné. A jóhiszemű fél azzal a tudattal végez bizonyos jogcselekményeket, hogy azok végzésére ő jogosultt. A jóhiszemű fél tévesen itéli meg a helyzetet, a látszatot valónak fogadja.

A magánjog gyakran védelemben részesíti azt, aki valamely külső látszólagos helyzetbenbizva végez jogcselekményeket. Ez a jogi védelem rendszerint abban áll, hogy a tényálladék hiányos hibás volta dacára sem marad el a joghatás, tehát nem áll be a semmiség esete, sokszor még megtámadható ^{is} tárgy sem áll elő. A jóhiszeműség leáltalánosabban abban nyilvánul, hogy a jóhiszemű személy enyhébb elbírálásban részesül, méltányosan ítéljük meg jogcselekményeit. A méltányosságot gyakorolni általában csak azzal az egyénnel lehet aki magát érdemessé teszi az által, hogy tisztességgel, becsületességgel, jóhiszeműen jár el minden dolgában.

A jóhiszeműség követelményének általános magánjogi alapelve tétele, különösen a modern magánjogban mind szélesebb körben jut érvényre.

b./ A jóhiszemőség a római jogban.

A római magánjog, amelyet minden kulturnemzet jogára több, kevesebb befolyást gyakorol már ismertek a jóhiszemőség fogalmát és azt sok tekintetben alkalmazta is. Nem a fejlődő forgalom szüleménye tehát a jóhiszemőség kérdése, hanem már a rómaiak is látták annak jelentőségét és súlyt fektettek arra,¹⁾ hogy a jogtételekkel kapcsolódó társadalmi szervezethez a jóhiszemőség legyen az alapja " /Lányi M. A jóhiszem...4 old./

Igy például a klasszikus usukapio feltételei között találjuk, a jóhiszem követelményét. A jóhiszemőséget csak a szerzéskor kívánja meg, ha a hiba utólag jut a fél tudomására ez a szerzésre befolyással nincs, mala fides superveniens non nocet

A jóhiszemű feldolgozó megszerzi az új dologt tulajdonát. Ha azonban tudva dolgoz fel idegen dolgot, az új dolog az anyag tulajdonosáé lesz. "Csak a becsületes munkát kell védeni". /Schwarc G. Parerga. 133 old.

Ezt az elvet követi a római magánjog a gyümölcs szerzés tanában is. A jóhiszemű birtokos az idegen földön termelt gyümölcsöket is megszerzi.

A római jog szempontjából, különb-

ség van az obligatiók között is, mégpedig vannak strikta iuris és bona fidei obligatiók. Előbbiek esetében a kötelelem tárgya már keletkezésükkor határozott volt. A bonae fidei obligatióknál ellenben az adós mindazzal tartozott, amit a bona fides / tisztesség, szerződés hűség/ követel.

cß. A jóhiszeműség más államok jogrendszerében.

A pandekta jog tanítása szerint, " a szerződési jog minden részében, a bona fides követelményei szerint kell eljárni. " A szerződési jog a minden részében a bona fides követelményei alatt áll és így a törvény diszpozitív rendelkezései valamint a felek megállapodásai, annyiban vehetők figyelembe amennyiben azok a konkrét esetben a bona fides követelményeinek megfelelnek" /Lányi M. Jóhiszem...5 o./

A jóhiszeműség a modern törvénykönyvekben egyre nagyobb teret nyer. Mind az ügylet értelmezés mind pedig a kötelelem betöltés kérdésénél egyaránt elsőrendű fontossága van a jóhiszeműség színórmértékének.

A jóhiszeműséget a német jogban a "Treu und Glauben" elve juttatja érvényre. Erre utal a német polgári tlv. 157 § amely szerint: 9 Verträge

sind so auszulegen, wie Treu und Glauben es erfordern 2". Hibája ennek a szakásznak, hogy a hitelező eljárására nem mondja ki a jóhiszeműség követelményét.

A svájci polgári tkb. már szélesebb alapokon áll. A hitelezőtől is megköveteli a jóhiszeműség eljárást: 9, Jedermann hat in der Ausübung seiner Rechte und in der Erfüllung seiner Pflichten nach Treu und Glauben zu handeln".

A porosz Landrecht szintén ismeri a jóhiszeműség elvét. Így például: I. 6 § 337 szakaszában kimondja a vevő a huzott gyümölcs iránt jóhiszemű birtokosnak tekintendő."

Ez a néhány példa is mutatja, hogy a jóhiszeműség a magánjog általános kérdése.

II. A jóhiszeműség, mint a magyar magánjog

általános követelménye.

A jóhiszeműségnek általános, az egész magánjogot érintő érvényt ad a Mtj. 2 §-a amely szerint a jogok gyakorlásában és a kötelezettség teljesítésében a jóhiszeműségnek és a tisztességnek

megfelelően kell eljárni ". Ez a jogtétel szokás jogunkban alakult ki és mint szokásjogi szabály bíróságaink is általánosan követik.

A jóhiszeműség és a tisztesség közös alapon támaszkodó fogalmak. A tisztességes emberről ugyanis fel lehet tételezni, hogy egyszer-s-mind jóhiszemű is és megfordítva.

A jóhiszeműség és a tisztesség követelményének általános jellegű beállítása jogéletünkben felszínre hozta az erkölcsnek, illetve az erkölcs egy részének a társadalmi életünkben uralkodni hivatott polgári morálnak a követelményét. Értve ez alatt azt, hogy a társadalom zömének erkölcsi érzete határozza meg, hogy adott esetben eljárásunk nem áll-e a tisztesség és jóhiszeműség bennünk élő fogalmával ellentétben.

A tisztességnek és a jóhiszeműségnek érvényesülése tehát csak az általános társadalmi morál keretein belül jöhet tekintetben, az ellenben, hogy például bizonyos társadalmi elemek felfogása a tisztesség fogalma tekintetében ettől eltér jogi szempontból közömbös.

Annak a megállapítása, hogy valamely konkrét esetben eljárásunk tisztességes, illetve jóhiszemű-e már a jog alkalmazás feladata, ez pedig a bíró kötelessége, aki a paragrafusok al-

kalmazásában nem-csak az anyagi igazságot tekinti, hanem magasabb szempontokra is kell, hogy nézzen. Ilyen irányelv a magánjogi törvényjavaslat idézett paragrafusa.

A magánjogi törvényjavaslat szerint azokban az esetekben amikor: valamely cselekmény jogi hatása a cselekvő személy jóhiszeműségétől függ, a jóhiszeműséget védelmezni kell. Ez azt jelenti, hogy embertársainkról minaddig fel kell tételeznünk, hogy becsülétes emberek, amíg az ellenkező rájuk nem bizonyul. A tisztesség megbecsülése a bizalom előlegesése által akar a törvényjavaslat széleskörű erkölcsi hatást kifejteni.

III. Jóhiszeműség a dologi jogokban.

á./ a dolgokról.

A dolog fogalmát többféle képen szokták meghatározni. Ma legáltalánosabb és a magánjogi törvényjavaslat által is elfogadott felfogás, hogy " a dolog testi tárgy ". A dolog tehát a fizikai világnak érzékünk alá eső azon része, amely jogviszonyoknak tárgya lehet.

A dolgokat többféle szempontból szok-

ták osztályozni. Beszélhetünk: elhasználható, el nem használható; ingó, ingatlan; helyettesíthető és nem helyettesíthető; osztható és oszthatatlan; egyszerű és összetett; fő és mellékdologról. A mellékdolog lehet: alkatrész, tartozék, gyümölcs stb.

A dolgok fenti csoportjai sokszor igen jelentős jogi következményekkel járnak. Így pl. aki a dolgot jóhiszeműen megszerezte, az alkatrész tulajdonosává is válik.

b./ a birtok.

A birtok azaz állapot amelyben, valaki akkor van, ha egy testi dolgot sajátjaként rendelkezése, hatalma alatt tart. Ahoz, hogy birtok keletkezzék két alkat elemre van szükség: a birtokos akarjon birtokolni és azt az akaratát a maga javára külsőleg is kifejezésre juttassa azzal, hogy a dolgot hatalma alatt tartja. Kell tehát / animus Possidendi és corpus possidendi. /

A birtok nem jogviszony, hanem tisztán tényleges állapot, azonban a jogszempontjából mégis jelentős, mert a jog számos következményt fűz hozzá. Ezeket a jogkövetkezményeket csoportba oszthatjuk: a/ a birtoklás ténye önmagában bizonyos

előnyöket biztosít és b/ bizonyos feltételek fennforgása mellett tulajdonjogot is eredményez.

c/. A birtok fajai.

A birtok lehet: jogszerű és jogszerűtlen; jóhiszemű és rosszhiszemű; valódi vagy ál birtok. Bennünket e munka keretében a jóhiszemű birtok érdekel.

A jóhiszeműség a birtoknál, a birtoklási akaratban jelentkezik. Amint azt már előbb kifejtettük, a jóhiszeműség tudatbeli állapot, jogi tény s ez a birtokra mint tényállásra vonatkoztatva, joghatást eredményez.

A jóhiszeműség a birtokra vonatkoztatva azt jelenti, hogy valaki mint valaminek a birtokosa, nem tud birtoklásának jogellenes voltáról, nem tudja, hogy a birtok az általa elérni kívánt joghatás megvalósítására nem alkalmas.

d/. Jóhiszemű birtokos.

Az aki jóhiszeműen birtokol, ajóhiszemű birtokos. A jóhiszemű birtokos alapos okból azt hiszi, hogy ő a dolog jogos birtokosa tehát őt illeti meg a birtoklás joga. A jóhiszemű birtokos birtoka

jogszerütlenségéről nem tud, sőt birtoka hibás voltát sem tudja.

Aki valamely dolog jogos birtokosa az is jóhiszemű birtokos ha él benne a jogosság tudata, a jóhiszemű birtokos megjelölést azonban megszorítólag szoktuk használni, csak azokat tekintjük jóhiszemű birtokosnak szűkebb értelemben, akiknek a birtoka előttük ismeretlen okból sántit és azt ők nem tudják. A birtokos lehet jóhiszemű annak ellenére, hogy birtokát jog elenére szerezte, ha nem tud szerzése jogsértő voltáról.

A birtok jogi jelentősége a jóhiszemű birtokos jogi helyzetében mutatkozik legjobban. A birtoklás pusztá tényezéssel, hogy valaki jóhiszeműen tesz, jogi jelentőséget, jogi értelmet nyer. Ebből a szempontból jön tekintetbe a jóhiszemű birtokos birtoklási szándéka, illetve az az cél, aminek elérésére a birtokot létesítette.

A birtoklási akarat a jóhiszemű birtokosnál rendszerint az, hogy ő a dolgot mint sajátját birtokolja. Ilyen esetben a jog a jóhiszeműség hatása-ként sokszor tulajdont ad a jóhiszemű birtokosnak akkor is, ha az különben mást illetne meg. A jóhiszemű birtokos például több esetben megszerzi az általa megvett dolog tulajdonát, akkor is ha azát

áruházó, nem volt a dolog tulajdonosa, ha ő erről nem tudott, mert ha tudott, úgy nem szerez tulajdont. Vagy pedig az aki nem tudja hogy a birtoka nem a tulajdonostól ered, elbirtokol.

A jóhiszeműség tehát a birtok megszerülésére vonatkoztatott jelenség, jelenti/azt, hogy valaki azt hiszi/hogy a birtoka megszerü, alkalmas az általa kívánt joghatás elérésére, nincs tudomása birtoka megszerületlen voltáról és mivel nem tud a tényállás hibás voltáról beáll a joghatás a jóhiszeműen.

A jóhiszemű birtokos ténykedéseit, minthogy ő jogszrinti birtokosnak véli magát nem lehet olyan szigorú mértékkel megítélni, mint azét a személyét aki tudva más dolgát birtokolja, aki tehát tisztában van cselekedeteinek megsértő voltával is. Jjogunk is erre az álláspontra helyezkedik és enyhébb mértékkel mérí/meg a jóhiszemű személy minden jogcselekményét, mint azét aki jóhiszeműségére nem hivatkozhat.

M-inthogy a jóhiszemű birtokos a dolog tulajdonosának tekinti magát, a tulajdonos pedig tulajdonával szabadon rendelkezhetik, azt meg is se semmisitheti, tehát a jóhiszemű birtokos sem felel a dolog elpusztulásáért, a dolgot tulajdonosi jogkörben használhatja és fogyaszthatja.

A jóhiszemű birtokos megszerzi a birtoka tárgyából keletkezett gyümölcsök és egyéb hasznok tulajdonát. A függő gyümölcsöket azonban, az ellene indított tulajdoni per megindulásától/számitva a dologgal együtt kiadni köteles.

A jóhiszemű birtokos nem felelős a kereset indításig azokért a károkért sem, amelyek a tulajdont vélt jogának gyakorlása kapcsán, a dolog tekintetében súlytották. Tehát, ha a dolog a perindítás előttmegrongálódik vagy megsemmisül, ezért a jóhiszemű birtokos még akkor sem vonható felelősségre, ha maga idézte volna elő a dolog vagy a gyümölcsök veszendőbe mentét.

A jóhiszemű birtokost a dologra fordított kiadásainak megtérítésénél is szélesebb körű ellenkövetelési jog illeti meg mint a rosszhiszemű birtokost. Ezeket a dologra fordított kiadásokat három csoportba szoktuk osztani:

^aa/ *Impensae necessariae* alatt, azokat a beruházásokat értjük, amelyeket a dolog fenntartása céljából feltétlenül meg kellett tenni, hogy a dolog állaga épségben fenntartható legyen. Az ilyen szükséges kiadásokat, amelyeket tehát a dologra és annak téhei viselésére fordított a jóhiszemű birtokos teljes mértékben követelheti.

b/ A dologra fordított kiadások másik csoportját, a hasznos kiadások, beruházások alkotják / impensae utiles/. Ezek a beruházások, a dolog értékét objektíve emelték és bár elkerülhetők lettek volna, a dolog tulajdonosa ezekért mégis megtérítéssel tartozik a jóhiszemű birtokosnak. Ennek az az oka, hogy ezek mint a dolog értékét objektíve emelő beruházások nemcsak a jóhiszemű birtokosnak, hanem ^{a tulajdonosnak is} az előnyére vannak s átadásuk által a tulajdonos gazdagodik. Minthogy pedig jogunknak egyik alapelve az hogy senki más kárára nem gazdagodhatik, a tulajdonos tehát megtéríteni köteles vagyonszertővel annak akinek ez kiadást jelentett. Ez a megtérítés a Mtj. 488§ szerint, "a dolognak a költség következtében előálló és a tulajdonos kezéhez visszajutáskor még meglevő értékemelkedése erejéig" terjed.

c/ A harmadik csoportnak, a kényelmi beruházásoknak a jóhiszeműség szempontjából különös jelentősége nincs.

A jóhiszeműségen alapuló fokozott védelem természetesen csak abban az esetben illeti meg a birtokost ha a dolog megszerzése neki is költségeket okozott. Ingyenes szerzés esetén a jóhiszemű birtokos védelme kisebbedik.

Ha a körülmények indokoltá teszik a jóhiszemű birtokos a tulajdonostól, méltányos kárpótlást is követelhet, a birtok megszerzésére fordított költségeinek megtérítéséig.

A jóhiszeműséget a társbirtokosoknál személy szerint külön külön kell elbírálni. Ha tehát az egyik elszánt a szomszéd telkéből, mert azt hiszi hogy az még az ő birtokukhoz tartozik ez nem jelenti azt hogy a vele birtokközösségben álló másikkal szemben sem tud a cselekmény jogellenes voltáról, éppen ezért vele szemben esetleg más mértéket kell használni meint a jóhiszemű társával szemben.

A jogi személyek cselekvő képtelenek, helyettük képviselőik járnak el. Jogi személyek jóhiszeműségét tehát, képviselő személyeik személyében kell megítélni.

e/. A tulajdonjog .

Az a jog amely adolgot teljesen a jogosított részére köti le, annak uralma alá veti és mindenki mást eltilt a dologra való minden behatástól, a tulajdonjog. A tulajdonjog tehát, dolgok, testi tárgyak felett való, elvileg korlátlan rendelkezési szabadság, amely a dolog élvezetét, használatát, felhasználását, megsemmisítését, és általában a dologgal való bármilyen irányú rendelkezést tesz

lehetővé a tulajdonos részére.

A magyar magánjog a magántulajdon szentségének tiszteletbentartását egyik legfőbb alapelvéül fogadta el. Egész jogrendszerünk ennek az elvnek van alávetve. A birtokot is azért részesíti a jog védelemben mert amögött renszrint a tulajdonjog áll.

Mint hogy a tulajdonos jogköre a legtágabb lehetőségeket nyújtja, természetes hogy mindenki erre törekszik, ezt igyekszik magának szerezni.

A tulajdon szerzésnek általában két nagy csoportját szoktuk megkülönböztetni. Van eredeti és származékos tulajdonszerzés.

Eredeti szerzésről akkor beszélhetünk, ha a testi tárgyak tulajdonát valaki más jogától függetlenül szerzi meg. Származékos tulajdonszerzés esetén a szerzés élvileg csak a tulajdonostól történhet, mert a származékos szerzés fennálló, létezőjognak amegszerzése a jogelődötől, tehát a tulajdonostól

A jóhiszeműségnek midkét szerzési módnál van szerepe.

f/. Eredeti szerzés módok.

A jóhiszeműségnek az eredeti szerzésmódok csoportjai között az elsajátításnál és a találatnálkülönösebb jelentősége nincs. Ellenben annál na-

gyobb fontossága van a gyümölcsszedés, az egyesülés, a specificatio és az épimény, továbbá az elbirtoklás által való tulajdonszerzés eseteiben. Éppen ezekkel ezekkel részletesebben kell foglalkoznunk.

-17. Gyümölcsszedés.

A gyümölcs valamely dolognak olyan terméke, amely a dologból időszakonként keletkezik, anélkül, hogy ezzel maga a hasznót hajtó dolog, állagában fogyatkoznék.

A tulajdonjog szempontjából a gyümölcsnek jelentősége akkor lép előtérbe, amikor az az elválás tényével, új dologgá válik. Mert amíg ez meg nem történik, a gyümölcs amely az anya dologgal szerves kapcsolatban van, annak jogi sorsát osztja, tehát akié a dolog azé a még el nem választott gyümölcse is.

A jóhiszeműségnek tulajdonkeletkeztető hatása a gyümölcs elválása esetén következik be. A Mtj. 595§ ugyanis kimondja, azt a szokásjogilag elfogadott jogelvet, hogy : Aki a dolgot mint sajátját vagy azt terhelő haszonélvezeti jog gyakorlása végett tartja birtokában, az elválással megszerzi a természeti gyümölcsöknek és oly egyéb lakotó részeknek a tulajdonát, amelyek a gyümölcs fogalma alá lehet sorozni, hacsak kötelmi jog alapján más nem szerzi m

meg".

"Ha valaki jóhiszeműen anyagi áldozttal szerzi meg a birtokot és éppen jóhiszeműségével fogva magát a gyümölcsösre is jogosultnak tekinti továbbá a vélt jogának élvezhetése végett további költségekbe bocsátkozik és munkát is fejt ki: ilyen esetben a méltányosság azt kívánja, hogy a beszédett gyümölcsök tekintetében a tulajdonos veszítse el jogát, aki a jóhiszemű birtokos birtoklását a kereset indítást elmulasztva-elnézte."/Indokolás...227o/.

A jóhiszeműségnek tulajdonjogot keletkeztető volta, a munka megbecsüléseként, kapott helyet jogunkban. A jóhiszemű birtokos ugyanis, aki azzal a tudattal, hogy meg lesz a munkájának megérdemelt jutalma, küzd fáradozik a minél nagyobb termés minél gazdagabb aratás érdekében, megérdemli azt, hogy a jog is elismerje, munkájának értékét és ezt az elismerést azáltal juttassa kifejezésre, hogy munkájának az eredményét neki ítéli.

A jognak a jóhiszemű fáradozást védeni kell. A munkást megilleti az ő bére. Aki dolgozik azt meg kell becsülni, védeni, támogatni kell hogy érezze, nem hiába fáradozott, ezt követeli a közérdeke.

A védelem azonban nem minden munkást illet meg, Csak a becsületes munkát kell védeni. Az

idegen földön termelt gyümölcsöt csak a jóhiszemű birtokos szerzi meg.

2/ Egyesítés.

Ingó dolog tulajdonában változás állhat elő azzal is, ha a dolog más dologgal egyesül, tekintet nélkül arra, hogy ez az egyesülés hogyan következett be. Ha ugyanis, valamely dolog más dologgal akként egyesül, hogy fődolognak a más dologtekinthető, akkor a fődolog tulajdonosa, megszerzi a dolog tulajdonát.

É szabály magyarázata abban van, hogy több dologból keletkezett, egymással egységessé vált dolog felett csak egységes tulajdon viszony lehet.

Dolgok egységes dologgá létele több okból bekövetkezhet. A jóhiszeműség szempontjából. nekünk azt az esetet kell vizsgálat tárgyává tenni, amikor valaki jóhiszeműen egyesíti a maga dolgát a máséval. A jóhiszemű egyesítő, annak aki a dologát az egyesítéssel elvesztette, csak megtérítést tartozik adni. Az ellenben aki a dologát rosszhiszeműen egyesíti más dologával, annak kártérítéssel tartozik.

3/ Feldolgozás.

Specificatióról, akkor beszélhetünk, ha

valaki, egy már meglevő dologból új dolgot készít. természetesen, hogy ha valaki saját dolgát használja fel, ezzel a tulajdon nem változik. Más a helyzet azonban ha más dolgát dolgozza fel valaki, itt az általános szabály az, hogy az aki idegen ingó dolgot mint anyagot akként használná fel, hogy ezzel a régi dologból egészen különböző új dolog létesül megszerzi az új dolog tulajdonát, ha a munka és az esetleg felhasznált saját dolog értéke meghaladja az idegen dolog értékét.

A jóhiszeműség a felhasznált anyagért adandó megtérítés mértékének a megállapításánál nyer jelentőséget.

A feldolgozó ugyanis, ha a feldolgozást azal a tudattal végezte, hogy ezzel saját dolgát alakítja át, illetve, hogy jogosan specifikál, akkor felelőséget csak a jogalap nélküli gazdagodás mértékéig terjed, ellenkező esetben felelősége sokkal súlyosabb.

4/. Építmény.

Az eddig tárgyalt esetek ingó dolog tulajdonának a megszerzésével voltak kapcsolatban. Azonban a jóhiszeműség nemcsak ezeknél jöhet tekintetbe, hanem az ingatlanok tulajdonának megszerzésénél is döntő tényező lehet.

Általános jogi alapelv az aedificum solo cedit elve. Eszerint a beépített idegen anyag mint a telek alkotórésze annak jogi sorsában osztozik. Vagy is akié a telek azé a rajta emelt épület is. De mivel az is általános érvényű jogtétel, hogy senki más rovására megfelelő jogi alap nélkül nem gazdagodhatik, ez a két jogtétel összeütközése sokszor súlyos kötelezettséget okoz a telek tulajdonosának. Ha ugyan is valaki jóhiszeműen idegen telekre házat épít, a tulajdonos tartozik neki telkének az építkezés folytán beállott értékelkedését megtéríteni. Tehát ebben az esetben a telek tulajdonosára súlyos kötelezettségek hárulnak. Azt ugyan is, hogy a telek tulajdonos köteles legyen megtéríteni az építkezőnek telke értékelkedésének az egyenértékét a méltányosság megköveteli. Az építkező szempontjából azonban ez sokszor nehéz helyzet elé állítja a telek tulajdonosát.

Az ilyen módon előálló méltánytalanság megszüntetésére bíróságaink többféle módon törekedtek. Minthogy a régi állapot visszaállítása tehát az épület lebontása ellenkezik a közérdekével is, ez a megoldás tekintetbe nem jöhet. A közérdek ugyanis azt követeli meg, hogy semmit sem szabad megsemmisíteni, ami a köz céljainak hasznos és en-

nek megsemmisítése a köznek is kárt okozna. Már pedig elsérendű közérdek, hogy az épületet épségben megmaradjanak és azok háborítatlanul használhatók legyenek.

A másik megoldás az lehetne, hogy az épület, mint a telek alkatrésze a telek tulajdonos-ság legyen. Ez az álláspont felel legjobban meg a jogrendnek, azonban gyakorlati megoldása súlyos méltánytalanságot okozhat.

Abban az esetben, ha a tulajdonos tudott az építkezésről és arról még sem tiltotta el a jóhiszeműen építkezőt, a helyes jogiálláspontnak az látszik, ha a jóhiszemű építkező szerzi meg a telek tulajdonát és a telekért megtérítéssel tartozik.

A kérdés helyes megoldásához közelebb jutunk, ha a specifikatio szabályait kiterjesztjük az építmény esetére is. Ha ugyanis a telek és a már rajta álló épület értéke nagyobb az ujonnan emelt építménynél, akkor kölcsönös jóhiszeműség esetén a tulajdon nem változik és a tulajdonos csak megtérítéssel tartozik a jóhiszeműen építkezőnek is. Ha ellenben a jóhiszeműen emelt új épület az értékesebb, a jóhiszemű építkező tartozik a telek és rajta állott épületek értékét megtéríteni.

Abban az esetben, ha csak az egyik fél

jóhiszemű a másik felet súlyosabb kötelezettséggel kell megróni illetve a jóhiszemű fél kötelezettségét méltányosabban kell kiszabni.

Olyan megoldást, amely mindenesetre érvényes lenne csak az esetek egyenkénti mérlegelése és az ilyen módon alkotott minden körülményt figyelembe vevő döntés adhat, bár így sem lehet megakadályozni, hogy valamely fél sérelmes ne szenvedjen. Az így előálló érdek összeütközéseknél a szemben álló ellentétes érdekű felek közötti igazságtevés szükségkép valamelyik fél károsodására vezet. A jog itt csak azt érheti el, hogy ezt a károsodást annak a vállára helyezi, aki azt inkább megérdemli, tehát aki több vonatkozásban oka annak, hogy a helyzet így alakult.

5/. Az elbirtoklás.

A magyar magánjog is ismeri az elbirtoklásnak jogkeletkeztető hatását. Ha ugyanis valaki, aki a tulajdont valamely^a szerzés körül fennforgó hiba miatt nem szerezhette meg, mégis tulajdont szerez akkor, ha a dolgot huzamosabb időn keresztül háborítatlanul sajátjaként birtokolja. Az elbirtoklás esetén tehát a jogellenes állapotok

kat is j²gosnak tekintjük.

Jogunk az elbirtoklást bizonyos feltételekhez köti. Csak az szerez elbirtoklással tulajdont, aki a törvényes idő elteltéig ténylegesen birtokol és birtoklása jóhiszemű is.

A jóhiszemű¹² követelmények az elbirtoklás leglényegesebb kelléke. A jóhiszeműséget itt is vélelmezzük. A tényleges birtokost tekintjük jóhiszeműnek és a vele szemben álló félnek kell bizonyítani a jóhiszemű hiányát. Azt, hogy mikor mondjuk az elbirtokló birtokosra, hogy jóhiszemű, vagyis, hogy a jóhiszeműség mikor áll fent és, hogy ezt milyen mértékkel mérjük pontosan megállapítani igen nehéz és e tekintetben jogunk álláspontja sem mondható egységesnek. Kétségtelen, hogy a jóhiszeműséghez nem elég az a valaki nem tud arról, hogy cselekménye jogellenes, hanem az is szükséges, hogy azzal a tudattal cselekedjen, hogy tulajdon szerzésének jogi akadálya nincs. Tehát szükséges a jóhiszeműséghez, hogy elődünket tulajdonosnak véljük. Ha ez azonban jogelődünktől biztosan nem hihető már ez a jóhiszeműség kialakulását lehetetlenné teszi.

A jóhiszeműségnek az elbirtoklásnál szinte tulságosan enyhe mértéket állapít meg a

Mtj., amely ezzel a hosszú birtoklásban megszilárdult tényleges állapotnak ad jogi védelmet.

Fürst László szerint: "A jóhiszeműséget az elbirtoklásnál különleges relatív mértékkel kell mérnünk". Az elbirtoklás ugyanis minthogy 32 évi tényleges birtoklás esetén következik be a 32 elteltéig ~~tehát~~ annak, akit a birtoklás ténye jogában sért módja van annak megakadályozására fellépni.

A jóhiszeműségnek a megállapítása különösen annak a szerzés időpontjakor megléte, az idő múlás folytán elhomályosodik. Eppen azért itt a jóhiszeműséget relatív mértékkel mérjük.

"A relatív jóhiszemű gondolata érvényesül az Mtj. 549 §-ában, amely szerint: Rosszhiszemű szerző az, aki bűncselekménnyel vagy vétkeesen tilos önhatalommal jutott az ingatlan birtokába." / Glossa 3.2/45 oldal/.

Az elbirtoklás útján való tulajdon szerzésnek van egy fogyatékosága, míg ugyanis egyfelől a jóhiszeműség előfeltétele az elbirtoklásnak, másfelől éppen ez teheti semmissé az így megszerzett jogot, mert az elbirtoklás harmadik jóhiszemű személyekkel szemben nem érvényesíthető. Bár ez rendszerint megdől azon a tényen, hogy a tényleges

birtoklás már szembeszökően utal a jogi helyzetre, tehát a jóhiszeműség harmadik személy részéről is nehezen tételezhető fel.

g./ Származékos tulajdonszerzés.

A modern magánjog minden téren igyekszik a jog szigorú elveit az élet fejlődésének követésére alkalmassá tenni. Éppen ezért szabályait átalakítja rugalmassá teszi, sőt sokszor még a jog hosszú fejlődése folyamán kifejezesezett alapelveket is áttöri célja érdekében.

Ilyen ősi jogelv a "nemo plus iuris ad alium transfere potest quam ipse habet" elve. Ez az elv azon az egyszerű tételen alapszik, hogy ami nem létezik, arról nem is rendelkezhetünk. Senki több jogot mint amennyi neki magának van másra át nem ruházhat. Ez a származékos jogszerzés rendszerinti alapelve. Azonban a jog fejlődés ezt az elvet sem tekintet abszolút érvényűnek, mert ha ezt következetesen keresztül akarnánk vinni a szerfelett megakasztaná a forgalmat s ezzel a gazdasági fejlődés is megbénulna. A jognak pedig éppen a fejlődés

előrevitele a célja és nem kerékkötő akar lenni, ezért
zért törte át a nemo plus iuris elvét és ad tulaj-
dont sokszor annak is, aki nemtulajdonostól szerez,
ha szerzése jóhiszemű és visszterhes.

Mint hogy a forgalomban főleg az ingók
vesznek részt, ezeknél pedig nehezebb a tulajdonjog
pontos kikutatása és mivel a gazdasági élet is az
ingók szabadabb forgalmát követeli, amit az állam
érdeke is jobban megenged, a nemtulajdonostól való
tulajdonszerzés elsősorban itt érvényesül.

Ellenben az ingatlanoknál, ahol állami
érdek is, hogy a tulajdoni állapot tisztázott legyen
és a telekforgalom terén ne álhasson könnyen elő bi-
zonytalan jogi helyzet, a jóhiszemű tulajdonszerzés
is szűkebb körre szorul.

1/ Harmadik , jóhiszemű , visszterhes szerzés.

A származékos jogszerzés rendszerintia-
lapelve, a nemo plus iuris elve, a harmadik jóhiszemű
visszterhes szerzésen megtörik.

A gazdasági életben a javak minél gyor-
sabb személycseréjye a cél. Forgalomra van szükség.
Az pedig ha annak, aki valamely dolog tulajdonát meg-
akarná szerezni, ezt csak úgy tehetné, ha előbb meg-
győződnearról, hogy az eladó valóban tulajdonos, a f
forgalom megbénításával járna. Mert annak a megállá-

pitása, hogy ki valamely dolognak a tulajdonosa csak úgy történhet, ha a tulajdonjog változásait addig követjük visszafelé, amig olyan szerzéssel nem találkozunk, amely eredeti úton tulajdont keletkeztet. Tehát ha a jóhiszemű harmadik szerzése védelemben nem részesülne, mindenkinek aki tulajdont akar szerezni, ki kellene derítenie, hogy a megszerzeni kívánt dolgot ki készítette, illetve az mikor jött létre, vagy ha a dolgo már évtizedek óta megvan, akkor a tulajdonjogot addig kellene visszafelé követni, amig valamely jogelőd tulajdona a 32 éves elbirtoklási idő alapján is megállna. Tehát a jogutód, mielőtt megszerzené a tulajdont, rendszerint egy hosszadalmas eljárásnak a lefolytatására lenne köteles.

A jognak azonban nem célja az akadályozás, hanem az ügylet kötések elősegítése. Módot kellett keresni a forgalom megélénkítésére, ezt pedig csak a nemó plus ióris elvének áttörésével lehetett megtenni.

Jogunk, a forgalom érdekében mind szélesebb körben juttatja érvényre a jóhiszemű szerzés védelmét, különösen jelentős ebből a szempontból a C. 25 sz. jogegységi határozat indokolása: Fennálló magyar jogszabály, hogy a szerző tulajdonossá lesz, ha a tulajdonos a dolgot a szerzőnek átadja és ér-

vényes jogalapon megegyeznek abban, hogy a dolog tulajdona a szerzőre szálljon. Ily átruházással tulajdonossá lesz abban az esetben is ha a dolog nem volt az átruházó tulajdona, kiváve ha a szerző a dolgot ingyenesen szerezte, vagy ha néincs jóhiszemben és kiváve ha a tulajdonostól a dolog birtokát erőszak vagy fenyegetés alkalmazásával, vagy egyébként beleegezése ellenére vonták el.

Az aki ingyenesen jutott a dologhoz, aki tehát áldozatot sem hozott érte, védelmet nem nyer. Ebből a döntésből is nyilvánvaló, hogy a harmadik jóhiszemű szerzés védelme a forgalom, az áruk cseréjének minél nagyobb emelkedéséért történik, de ezen túl menőleg a méltányossági szempontok is ezt követelik. Az ugyanis " hogy a tulajdonossal szemben a kinek módjában van a dolog birtokát a kezéből ki nem adni, inkább érdemel védelmet a jóhiszemű szerző a kinek rendszerint nics módja feltétlen bizonyossággal meggyőződni arról, hogy az akitől az ingó dolgot szerzi, valóban tulajdonos-e " tisztán méltányossági szempont. /Indokolás...255 oldal I kötet./

Akkor pedig ha a dolog a tulajdonos beleegezése nélkül, jgellenesen kerül ki a tulajdonos birtokából és így szerzi meg jóhiszemű harmadik a méltányosság a tulajdonos védelmét írja elő és a forgalmi bizot

galmi biztonság is e mellett szól.

A harmadik jóhiszemű viszterhes szerző, e szerint akkor is megszerzi a dolog tulajdonát ha az átruházó nem volt tulajdonos s minthogy a származékos tulajdonszerzés előfeltétele, hogy az előd is tulajdonos legyen, a jóhiszemű szerzésnek most tárgyalt esetében, azonban az előd nem volt tulajdonos, csak a szerző gondolta annak. Tehát a jogszerzés e módja tulajdonképen nem származékos szerzés volt, hanem eredeti. A jóhiszemű harmadik szerzése eredeti szerzés és csak formai szempontból tekinthető származékos szerzésnek.

2/. Jóhiszeműség a K. T. 299 § alapján.

A kereskedelmi életben a cél minél nagyobb forgalmat elérni. A kereskedelmi élet ezt az ügyletek szakadatlan láncolatával az üzletkötések fordulatszámának állandó növelésével próbálja elérni. Ehez azonban az szükséges, hogy az ügyletek sima lebonyolítása biztosítva legyen.

A kereskedelmi árucserék forgatagában nincs idő arra, hogy a vevő kutassa az eladónak az eladásra való jogosultságát.

A kereskedelmi forgalom alapján a szemben álló felek egymás tisztességes voltában vetett

bizalma képezi. Ezt a jognak is el kellett ismerni, ezt tette akkor amikor a jóhiszemű szerző oltalmába vette.

A K. T. 299 §-a értelmében " azon áruk, vagy egyéb ingóságok, amelyeket a kereskedő üzleti körében elárusított és átadott, az esetben is a jóhiszemű vevő birtokában mennek át, ha tulajdonos az eladó nem volt. A korábban szerzett tulajdon megszűnik továbbá a zálog és más dologi jog is, ha a vevő az eladás alkalmával arról tudomással nem birt. "

Jogunkban a jóhiszeműségnek éppen a forgalom érdekében adott ilyen nagyfokú védelmével csak a kereskedelmi jogban találkozunk, itt ugyanis a vevő még abban az esetben is tulajdont szerez jóhiszeműsége esetén, ha a dolgot atulajdonostól, annak beleegyezése nélkül a jogtalanul vonták el.

3/. A Jóhiszemű szerzés egyéb esetei.

Különös jogi védelemben részesül, azaz egyén aki valamely hatósági ténykedés jogszerűségébe vetett bizalma alapján, jóhiszeműsen szerez meg idegen dolgot.

A végrehajtási törvény 110 §-ának harmadik bekezdése, pl. kimondja: hogy az árverésen leadott ingóságot az árverési vevő tulajdonában

mennek és az árverési eljárás megsemmisítése a vevő által szerzett a tulajdonjoggal befolyással nem bír.

A Mtj. szerint az öröklést tanusító határozat védelmet teremt az örökös minőség mellett s ha a határozatban megjelölt örökös az örökség tárgyáról rendelkezik, a jóhiszemű viszterhes szerző javára a határozat tartalmát helyesnek kell tekinteni.

Ha tehát az álörököstől harmadik jóhiszemű személy ellenérték fejében jogot szerez, jóhiszeműsége az öröklést bizonyító hatósági ténykedés jogmegállapító voltának érvényességébe vetett bizalman alapul /örökösödési bizonyítvány, hagyatékátadó végsés, a hagyatéki bíróság hozzájárulása az átadás előtti idegenítéshez./ ezt a jogot a valódi örökössel szemben is érvényesen fennállónak kell tekinteni, mert a hatóságiténykedés jogosságában vetett bizalom fokozott oltalomra számíthat. A nem tulajdonostól való megszerzés szabályai összefoglalva adja a Kuria, e szerint: magánjogi szabályaink szerint a szerző az átruházott dolog tulajdonosa lesz abban az esetben is, ha a dolog nem volt az átruházott tulajdona; kiváve, ha a szerző a dolgot ingyenesen szerezte, vagy hanincs jóhiszemben, avagy ha a dolog birtokát a tulajdonostól erőszak, vagy fenyegetés

alkalmazásával, vagy egyébként bejegyzése ellenére jogtalanul vonták el. Az utóbbi esetben is megszerzi azonban a dolog tulajdonát az a jóhiszemű harmadik személy, aki a dolgot közárverésen, vagy ilyen dolgok elárusításával foglalkozó személyektől, vagy oly helyen és időben vásárolta, ahol és amikor efféle dolgokat elárusítani szoktak.'

4/ Jóhiszemű jogszerzés védelme a telekkönyvi jogunkban.

A jóhiszeműségnek a telekkönyvi jogszerzésnél is igen jelentős szerepe van, ezt követeli az ingatlan forgalom érdeke és a hatósági ténykedések jogszerű volta bavevett bizalom megjutalmazásának szükségszerűsége.

A telekkönyv " az ingatlanokra vonatkozó magánjogok szerzését közvetítő és a szerzett jogok közhitelű nyilvántartását végző intézmény." /Nizsalovszky Endre: Magyar magánjog...II k. 763 o./

Jogunk mai álláspontja az, hogy ingatlan tulajdonosa csak az lehet, aki a megszerzett ingatlant a nevére iratja a telekkönyvben. Azonban az aki a telekkönyvben tulajdonosként van bejegyezve, még nem okvetlenül tulajdonos is, mert ha a bejegyzés érvénytelen, nem lesz tulajdonossá. Ez főleg akkor

fordul elő ha a bekebelezési engedélyt nem a tulajdonos adta ki, vagy ha az tőle származik ugyan, de az engedély kiadása valamely oknál fogva érvénytelen, ha nincs érvényes jogcíme.

Ilyen esetben a bekebelezés érvénytelen és nem vezet tulajdon szerzésre. Ebben az esetben tehát a telekkönyv mást mutat mint a valóságos jogállás. Ilyenkor a jogában sértett tulajdonos kérheti a megelőző telekkönyvi állapot visszaállítását és pedig ezt a követelést mint a tulajdonból eredő igényt 32 évig érvényesítheti, az érvényteleníteni kívánt bejegyzéstől számítva. Ez a joga a tulajdonosnak akkor is fennáll, ha a jogszerző jóhiszemű.

Más a helyzet azonban akkor, ha az érvénytelenül bejegyzett tulajdonostól, harmadik jóhiszemű jogszerző további telekkönyvi jogot szerez.

A jog szerinti tulajdonos most már, nemcsak a tőle közvetlenül származó érvénytelen jogszerzésért hanem a harmadikkjogának bejegyzése is. Tehát jogának helyreállítása céljából ennek jogát is érvényteleníteni törölni kellene.

A telekkönyv közhitelességének elve, ezáltal azonban csorbát szenvedne, meginogna az abba vett bizalom. Eppen hogy ez el kerülhető legyen, jogunk megvédi, annak az érdekét aki a telekkönyvi köz-

hitelben bizva, jóhiszeműen szerez telekkönyvi jogot.

Két érdek áll itt szemben egymással, a valódi, a jogszerinti tulajdonos érdek és a harmadik jóhiszemű érdeke a forgalmi érdek. Ezt a két érdeket kell a jognak össze egyeztetni.

A tulajdonos érdeke az eredeti állapot helyre állítását kívánja. A forgalmi érdek, védelmet követel a harmadik jóhiszemű szerzőnek, ami kétségtelenül csak a tulajdonos sérelmével adható meg, éppen ezért szigorú keretek közé kell szorítani. A jóhiszemű fél védelme abban áll, hogy a jóhiszemű fél javára a telekkönyv tartalmát helytelensége esetében is helyesnek kell elfogadni és csak a bejegyzett jogot kell érvényesen fennállónak és csak a töröltet megszüntnek tekinteni.

Jogunk e két ellentétes érdeket úgy egyeztetni össze, hogy a telekkönyvi közhitelesség elvét bizonyos időre felfüggeszti, ami alatt azután a jogaiban sértett jogszerinti tulajdonos törlési pert indíthat a harmadik jóhiszemű jogszerző ellen is. Ezen idő elteltétől pedig a harmadik jóhiszemű jogszerzőt védi, vagyis azt, aki a nem tulajdonostól származtatja jogát.

További jóhiszemű jogszerzők ellen /tertius/ a törlési pert 3 év alatt meg kell indítani,

mégpedig ez a három év a második szerző érvénytelen bejegyzésétől folyik. Attól tehát aki már 3 éve tulajdonosként szerepel a telekkönyvben jóhiszemű személ bátran szerezhethet tulajdont, mert az az előző jogosult /a primus/ már törlési perrel sikeresen meg nem támadhatja.

A telekkönyvi törlési per 3 éves határideje abban az esetben ha a bejegyzésről szóló végzést a tulajdonos kezébe kézbesítették 6 hónap, illetve 60 napra csökken.

A kézbesítéstől számított 60 nap/a-latt be kell jelenteni a tulajdonosnak, hogy törlési pert akar indítani és ezt a pert 6 hónapon belül folyamatba is kell tenni, mert ha ezt elmulasztja további jóhiszemű jogszerző ellen törlési pert többé nem indíthat.

A jóhiszemű szerzők a telekkönyv tartalmát tehát úgy fogadhatja el, ahogy az a telekkönyvben áll. Azokat az iratokat, amelyek alapján a bejegyzést foganatosították, csak akkor kell megtekintenie, ha a bejegyzés ezekre is utal, vagy pedig valamilyen egyéb okból kétség merül fel a bejegyzések helyességét illetően.

Kislakosságu községekben fel kell tételni, hogy az ingatlanok tulajdonváltásairól a

a község lakosai csakhamar tudomást szereznek.

A jóhiszeműség védelme csak azt illeti, aki a telekkönyvben bízva, a forgalom útján jogügylettel szerez nyilvánkönyvi jogot. Mivel pedig ez az ingyenes szerzőre nem álló jóhiszeműsége esetén sem szerez érvényes jogot, illetve a telekkönyvi állapotnak a tényleges jogállapottól való eltérése vele szemben sikerrel felhozható.

h/. Idegen dologbeli jogok.

A dologi jogoknak az a csoportja, amelyek a dolog térszervezetét biztosítják a jogosultnak az által, hogy a tulajdonos és mindenki más arra köteleznek, hogy ő jogának élvezetében meg ne gátolják, az idegen dologbeli jogoknak /iura in re aliena/ csoportja.

Az idegen dologbeli jogoknak két nagy csoportja van, a szolgalmak és az zálogjogok.

A szolgalom értelmében a jogosult más dologán több kevesebb mértékű használati jogot élvez, amelyet a tulajdonos és mindeki más is tőrni köteles. Vannak személyes és telki szolgalmak. Előbbi esetben a használati jog személyhez kötött, utóbbiban a tellekkel illetve annak mindekori tulajdonosával kap-

csolatos.

A zálogjog a dolgot valamely követelés b biztositására köti le aként, hogy a záloghitelező a teljesítés elmaradása esetén magát az elzálogosított dolog eladásával, annak vételárából kielégitheti.

A jóhiszeműségnek mind a szolgalmak megszerzésénél, mid pedig a zálogjogok megszerzésénél ki-váló jelentősége van.

1./ A jóhiszeműség és a szolgalmak.

Azt már előbb láttuk, hogy a jóhiszemű-haszonélvező a gyümölcsöt az elválással megszerzi, de nem csak itt van jelentősége a jóhiszeműségnek, hanem a szolgalmak megszerzésénél is.

A szolgalmat is eredeti és származékos módon lehet megszerezni. A jóhiszeműség mint azt már a tulajdonszerzésnél is kifejtettük, fontos szerepet különösen az eredeti szerzésnél játszik, mert a har-madik viszterhes szerzést is eredetinek kell tekin-tenünk" hiszen egyedül az ő cselekvősége eredménye-zi a szerzést, amely a szolgálmas dolog tulajdonára tekintet nélkül végbe megy"/ Tóth Lajos: Magyar ma-gánjog./

Az elbirtoklásnak mint az eredeti szol-galom szerzés másik alakjának szintén lényeges

kelléke a szerző fel jóhiszeme.

A szolgálmak a telekkönyvbe is be vannak jegyezve s minthogy a telekkönyvi bejegyzéseket harmadik jóhiszemű személyekkel szemben, mindaddig fennállónak kell tekinteni, amíg azokat nem törölték a megszünt szolgalm, ha azt valaki a telekkönyvi állapotban bizva megszerzi feléled.

2 / Zálog jóhiszemű szerzése.

A zálogjog megszerzésénél is el kell ismernünk a jóhiszeműek méltányos helyzetbe juttatásának szükségességét.

Zálogjogot is rendszerint csak a tulajdonostól szerezhethünk. A javak forgalmának a biztosítása és a gazdasági életben oly nagy szerepet betöltő hitel követelménye azonban, maga után vonta a zálognak a nemtulajdonostól való megszerzhetését is.

Zachár Gyula, három pontban foglalja össze ingók zálogjogának nem tulajdonostól való jóhiszemű megszerzésének eseteit:

1./a kereskedő által üzleti körében elzálogított és átadott tárgyakon a jóhiszemű zálogbirtokos zálogjogot szerez és a dolgon fennálló más dolog jogokat az ő kárára érvényesíteni nem lehet, illetve neki ezekkel szemben elsőbbségi joga van.

2./ ha az álörökös a hagyatékhöz tartozó ingóságokat elzálogítja, azokon a jóhiszemű záloghitelező zálogjogot nyer.

3./ az a jóhiszemű záloghitelező aki kézizálog kölcsönökkel iparszerűleg foglalkozik, csak akkor megszerzi a zálogjogot akkor is, ha az elzálogító tulajdonos nem volt.

A jóhiszeműségnek kiváló jelentősége van a jelzálog megszerzésénél is. Ha a jelzálogjogot érvénytelen jogalapon jegyezték be a telekkönyvbe a tulajdonos Secundus és nem jóhiszemű és visszterhes szerzésével szerző Tertiusok ellen 32 évig indíthat a törlési pert, jóhiszemű és visszterhes Tertiusok elpedig 3 év illetve 6 hónap alatt kell azt megindítani.

Az olyan áltulajdonostól akinek telekkönyvi bejegyzése redétileg érvényes volt és időközben megszűnt anélkül hogy a telekkönyvből törölték volna jóhiszeműen szerzett jelzálogjog megtámadhatatlan mert a telekkönyvi rendtartás kimondja: a tulajdonos megszűnt jogok telekkönyvi törlésére keresetet indíthat és ennek feljegyzését kérheti, "Ezen kereset és perfeljegyzés azonban, annak aki a telekkönyvben bizva, a kitörlendő jogot vagy az arrai további jogot még per feljegyzése előtt bekebelezés vagy elő-

jogyzás által megszerezte, sérelmére nem válhatik."
/Trts 155§ 2. bek./

IV. Jóhiszeműség a kötelmi jogban.

=====

a/. A kötelem fogalma.

Kötelem az a jogviszony, amelynek alapján az egyik személy az adós le van kötelezve a másiknak, a hitelezőnek akként, hogy tőle a hitelező jogosítva van bizonyos szolgáltatás teljesítését követelni.

Annak megállapítása, hogy a kötelemnél fogva, mik az adós kötelezettségei és mit jogosult követelni a hitelező, az egyes kötelek összes ténykörülményeinek helyes mérlegelése által határozható meg. Tekintetbe kell itt venni az ügyletköté előzményeit éppen úgy mint a később előálló mozzanatokat amelyek a teljesítést befolyásolhatják.

A jóhiszeműség kérdése az ügylet értelmezés és a kötelem betöltés szempontjából egyaránt jelentős szerepet kapott.

b/. Jóhiszeműség az ügyletkötéskor.

A jóhiszeműség kérdése az ügyletértelmezésnél kapcsolódik bele kötelmi jogunkba.

A kötelem értelmezés alapelveként is tekinthetjük, az Mtj. azon szabályát, amely szerint : a jogok gyakorlásában és a kötelezettségek teljesítésében a jóhiszeműségnek és tisztességnek megfelelően kell eljárni! A hitelező tehát követelési jogát és az adós teljesítési kötelezettségét, ennek az alapelvnek a keretei között köteles gyakorolni.

Az ügyletértelmezésnek és a kötelem kellő betöltésének ~~az~~kérdésénél egyaránt a jóhiszeműségnek megfelelően kell eljárni, azonban az ügyletnek ezen két állapotát mégis külön kell tárgyalni.

" Az ügyletértelmezés és a kellő betöltés két külön feladat: emez funkcionális, amaz generikus. Az ügylet értelmezésre kizárólag az ügyletkötés előzményei lehetnek irányadók, a kellő betöltés szinormértékéül későbbi mozzanatok is szolgálhatnak".
/Szladits: Kötelem jogalkata. Glossza... II.ék.546p./

A jóhiszeműség mint a kötelmi viszony alapjában való megítélésre kiható szempont, mondja Grosschmid - csakis olyan kötelmek értelmezésének a keretében szerepel, amelyet ügylet alapít meg.

Az ügyletkötésnél oly nagy szerepet játszó ügyleti előzmények mérlegelésének a kötelem értelmezés keretében kell megtörténnie. A naturális ratió következményeképen ugyanis a felek olyan magá-

től értendő feltételeket, amelyeket az ügylet természetéből nyilvánvalóan érvényesnek gondoltak, rendszerint nem szerepeltetnek az ügyleti kikötések között, anélkül, hogy azokat kizárnák.

A kérdéssel kapcsolatban Grosschmid több példát is felemlít: "A bérlő az ingatlant amelyhez állandóan a bérbe adó másik jószágán fért hozzá, megveszi anélkül hogy az utjogot a szerződésbe belefoglalták volna. Az vajjon ez a helyzetből folyólag beléértendő e, a megkötésnél való jóhiszeműség kérdése". Nem egyéb ez mint ügyletértelmezési feladat, amíg az ügyletben foglalt kötelezettségeknek, az életbe való kivetítése az igazság prizmáján keresztül. Az előbbi példában "a szoros magyarázat a vevőt ugyanis léghajón való közlekedésre fogná utalni". /Gresch / Grosschmid Bányi :Fejezetek...II.k. 861 Old./

A jóhiszeműségnek tehát kötetmi jogunkban a kötelem tartalmának helyes megállapításánál, illetve az ügyletkötéssel kapcsolatos körülmények helyes mérlegelésénél már jelentős szerep jut.

c/. Teljesítés.

Forgalmi életünk és a ma uralkodó gazdasági rend, a szerződési hűség kötelező voltába vetett

bizalom alapján áll.

A kötelek teljesítésének alapelve sem lehet tehát más, mint a kötelek hü és igaz, jóhiszemű betöltése, ami egyaránt áll, bárhogyan is keletkezett, és bár mi is a kötelek jogalapja. Irányadó tehát a szerződéseknél épp úgy, mint az egyéb jogalapokból származó köteleknek is.

1./ Jóhiszemű betöltés.

A kötelezettségek teljesítésében az adósnak becsülettel emberséggel kell eljárnia, amint azt az eset körülményeik között, a jóhiszeműség és a tisztesség megszabja. Az ugyanazon viszony körébe eső véghezviteli előzmények /bona fides in prestando/ szabnak irányt a kötelek hü betöltésének.

Míg az ügyletértelmezéshez kívánt jóhiszemű csak az ügylet által alapított köteleknekél szerepel, a véghezvitel körébe vágó jóhiszemű egyéb köteleknekél is szerephez jut, de különösen ott, ahol a feleket kölcsönös bizalom kapcsolja egybe és ad nekik ösztönzést a kötelek m galapítására.

Hogy miként történjen a teljesítés, azt a szerződés, meg a törvény dispozitív szabályai adják. Az ügyletkötéskor a felek csak a teljesítés irányelveit, kereteit jelölhetik ki, amit azután a felmerü-

ló események töltenek meg tartalommal. A teljesítésnek azután, ezen korlátok között, a jóhiszeműségnek megfelelően kell végbemenni. Ha pedig e tekintetben kétség merülne fel, a bíró feladata annak megállapítása, hogy az adós jóhiszeműen járt-e el a teljesítésnél.

A jóhiszemű betöltés elvénél fogva, a főkötelezettség mellett járulékos kötelezettségek, mellék kötelezettségek is terhelik az adóst. Ilyenek azok a kötelezettségek, amelyeknek teljesítése lehetővé teszi az adósnak a becsületes teljesítést. Az adósnak mindent el kell követni hogy lejáratkor kötelezettségének eleget tudjon tenni.

A szolgáltatásnál ügyelni kell az adósnak arra is, hogy az a hitelező károsodásával ne történjen, magával a teljesítéssel ne okozzon kárt a hitelezőnek. A hibás teljesítés a jóhiszemű betöltés elvével ellentétben áll. Ha az adós hibásan teljesít ezzel rendszerint nem okoz jelentékeny érdeksérelmet a hitelezőnek, de beleütközik, ellentétbe kerül a tisztességes teljesítés követelményével.

A jóhiszeműségből folyik, az adós azon kötelezettsége is, hogy a hitelezőt minden olyan körülményről, amely érdekét érintheti értesíteni kell. Tehát értesíteni kell az adós által ismert rejtett

hibákról is.

A betöltésnél való jóhiszem és a kötéssel kapcsolatos jóhiszem, elválása élesen szembetűnik ott, ahol a felek valamelyike a kötelelem megalapításakor megállapított tartamától a teljesítés folyamán eltér s azt a másik fél nem kifogásolja, hanem elfogadja, akkor az így kialakult helyzetből a kötelelem kikötéseihez való vissza-térés nem történhet önkényesen, bármikor, hanem csak a másik fél előzetes figyelmeztetése után, ezáltal kell neki az új körülményekhez való alkalmazkodást lehetővé tenni. Pl. a bérbeadó a bérlőtől a bérelt lakás lakbérét éveken keresztül heti részletekben kapta, annak ellenére, hogy a bért havonként kellene megkapnia, a havi fizetést a bérlő előzetes figyelmeztetése nélkül nem követelheti, mert ez a jóhiszemű betöltés elvének sérelmével járna.

Ezt az elvet követik a bíróságaink is, a következő határozat pl. az adós védelmére kimondja: "ha az adós a szerződésben megszabott törlesztési kötelezettségét az erre nézve kikötött szigorubb feltételektől eltérően és több évre visszamenőleg követett enyhébb gyakorlatnak megfelelően a hitelező elnézése mellett teljesítette, a hitelező a forgalomban megkívánható jóhiszeműség és bizalom folyamá-

nyaképen, mindaddig amig az előző enyhébb gyakorlat megmásítását célzó akarataról az adóst nem értesítette a szerződésben megszabott súlyos következmények alkalmazását az adóssal szemben nem kívánhatja. / P H T .413 sz. /

A jóhiszemű betöltés körébe vág az a teljesítési szabály is" hogy az egyik fél által okozott bizonytalansága a joghelyzetnek az ő terhére fordítandó" /Grósschmid B. : fejezetek...II kötet 862 oldal/.

2 / A betöltés jóhiszemű elfogadása.

Nemcsak az adósnak, de a hitelezőnek is a jóhiszeműség irányelve alapján kell a teljesítésnél közreműködni. A hitelező akkor jár el jóhiszeműen, ha az adósnak a teljesítést megkönnyíti, ha elősegíti a kötelelem betöltését.

A jóhiszeműség a szerződések hű és igaz betöltése, csak úgy lehetséges, ha a felek nem a szerződés kibuvóit keresik, amelyek lehetővé teszik nekik a teljesítést elődázását, csökkentését, a másik fél teljesítésének a leértékelését, tehát ne a szerződés hézagait keressék a felek, hanem becsülettel, emberséggel, tisztességesen állják az

elvállalt kötelezettségek véghezvitelét.

"A kákán is csomót kereső, akadémuskodó hitelező magatartása szintugy beleütközik a jóhiszembe, mint esetleg az adósé." / Grosschmid B. II Fejezetek. II kötet 863 oldal./

3/ Vétlen tudatlanság.

"Aki más jogának azért nem tesz eleget, mert e jog fennállásáról menthető okból-vétlenül - nem tud e nem teljesítést rendszerint fel sem rójuk. Ezen alapszik a jó és rosszhiszemű birtok közötti különbségtétel, a késedelem, a perfüggőség, anyagi kihatásának tana". / Schwarz G. : Ujabb magánjogi fejtegetések 225 oldal./

A legszigorubb obligatoria is kiterjedő exculpationalis ok, a kötelezettség vétlen nem tudása. Az adós minthogy nincs tudomása a kötelezettségek fennállásáról, annak teljesítésében éppen úgy gátolva van, mintha valamilyen jogbeli ok miatt válik lehetetlenné a teljesítés. Ha például a teljesítés a teljesítés tárgyát tévő dologfaj forgalmon kívül helyezésével lehetetlenül. Ha tehát az adós a kötelezettségnek azért nem tesz eleget, mert annak fennállásáról menthető okból nem tud a teljesítés

elmaradása miatt kártérítésnek nincs helye, mint-hogy a kártérítés alapja a késedelem ilyenkor be nem állhat.

Kétségtelen hogy az obligationális viszonyban, a nemtudásnak menthégül elfogadásá-hoz különös körülmények kellnek. /Besnyó B. :Exculpatio. Glossa...155 old. II. kötet./

Vá

Külömbőség a jóhiszeműség adologi-
é =====
és kötelmijogbeli szerepe között .--
=====

Az eddig elmondottakból kitűnt, hogy a jóhiszeműség mind adologi jogokban mind pedig a kötelmek terén jelentős szerepet tölt be. Azonban ez még nem jelenti azt, hogy szerepük egyező is.

A jóhiszeműség eme két területe között különbség van. A dologi jogok körében a jóhiszeműség kapcsán arról van szó, "hogy valakit obligationális köteléken kívüli eljárásban terhel e egyáltalán a jogellenes magatartás tudata". A kötelmi jogban pedig arról, " hogy valaki, akinek terhére az ő tudatá-

val a kötelmi felelősség létre jött, kimentse magát azzal, hogy annak fennállása iránt menthető okból utólag önhibáján kívül megtévedt". /Grosschmid Beni: Fejezetek... II. kötet 183 old./

Ez a különbségtétel a felelősségbe kerülés szempontjából jelentős.

A birtokos, aki a dolgot mint sajátját használja, afelett szabadon rendelkezik, tehát tulajdonosként jár el, felelősségbe csak akkor kerül ha nem jóhiszemű, ha rosszhiszemű, ha tud cselekménye jogtsértő voltáról,

A kötelmi adós ellenben, aki tud kötelezettségéről, aki tehát felelőssége tudatában kell, hogy legyen, gondosságra van kötelezve és csak akkor mentesül a kötelezettsége alól, ha a már fennálló felelősségből kikerül, azáltal, hogy igazolja, hogy kötelezettsége fennállásáról önhibáján kívül megfelelt, vagy azt megszüntnek gondolta. Minthogy azonban az adósnak az is kötelezősége, hogy kötelezettségeinek fennállását el ne felejtse, sőt a teljesítés előzetes biztosítására is kello gondosságot kell fordítania, a nemtudás esetére biztosított felelőtlenység csak akkor következik be, ha ez az arra hivatkozó fél által akként van bizonyítva, hogy az el is fogadható.

" A nemtudás menthetősége, az ami itten a jóhiszeműségre hivatkozó fél részéről igen szoros felépítést kíván." /Grosschmid B. Fejezetek...II.183/

Tehát a bizonyítás terhe szempontjából különbség van akötelmi adós és a dologi adós jóhiszeműsége között. A dologi adósnál és a *condictio* adósnál is a jóhiszeműség hiányát kell az adósra rábizonyítani, tehát itt a jóhiszeműségüket vélelmezzük. A kötetmi adósnak ellenben magának kell a jóhiszeműségét bizonyítani, mert a kötelelem jogalkata alapján a nemteljesítő adós rosszhiszeműsége a valószínű.

VI.

A jóhiszeműség térfoglalása a magánjog egyéb

ágaiban.

A magánjog egész területét áthatja a jóhiszeműség elve. A dologi és kötetmi jogbeli szerepével már foglalkoztunk. Itt arra akarok rámutatni, hogy a jóhiszeműség jogszigort enyhítő jellege a házassági törvényben is helyet kapott.

Az érvénytelenné nyilvánított házasságból

származó gyermekek, ha a házastársak valamelyike jó-
hiszeműen érvényesnek hiszi a megkötött házassá-
got, törvényesek." Olyankor, amidőn ~~az~~érvénytelen-
ségi ok fennforgásáról a házastársak vagy legalább az
azok egyike, véletlenül tudomással nem bír, az ily
házasságból származott gyermekeket törvényeseknek
kell tekinteni. / *Évria 441,905/*

C.

A jóhiszeműség jelentősége.

A jóhiszeműségnek a magánjogban, hármas jelentősége van: a forgalmat biztosabbá s egyszerűsain mind gyorsabbá teszi, megszilárdítja a magántulajdon sértetlenségének az elvét, és a jogot az erkölcs-höz kapcsolja.

a/ A jóhiszeműség gazdasági jelentősége.

A gazdasági életnek alapját, a tisztesség a becsület alkotják. Ezen alapszik a forgalom a javak cseréje is.

A modern élet, az egyre szédületesebb gazdasági harc, nem nélkülözhet bizonyos szabályokat, amelyek ezt a harcot ha nem is megkönnyíteni de keretbe fogni, irányelvekkel ellátni s bizonyos alap szempontok szerint vezetni hivatottak. A jóhiszeműség ezen szabályok egyike.

A jóhiszeműség a rohanó élet szülötte. Együtt szélesedik a gazdasági forgalom-mal. A javak forgalma, az egyre fejlődőbb és egyre gyorsuló élet-

tempót követve meggyorsult, ezt követni kellett a jogoknak is, ha csak nem akart az élettől elmaradni. Az ügyletkötések gyors lebonyolításának szükségessége, magával hozta azok leegyszerűsödését és ezt a jog azzal egészítette ki, hogy az egyszerű, formások nélküli ügyletkötést elismerte. De még szükség volt az így létrejött ügylet megtámadhatatlanná tételére is. Ezt érjük el a jóhiszemű szerzés védelmével.

Az ügyletek gyors megkötésének lehetővé tétele, önmagában még nem elég a forgalom biztosítására. Arra is biztosíték kell, hogy az ügylet érvényes is fog ^{maradni} ~~maradni~~. Az ügylet esetleges érvénytelensége körül támadható jogvita, bizonytalanná teszi a forgalmat s ezáltal az ügyletet kötni szándékozó feleket elriasztja az ügyletkötéstől. A jóhiszeműség oltalma tehát gazdasági hatásában, ügyletélénkítő jelentőségű.

b/ A jóhiszeműség magánjogi jelentősége.

A jóhiszeműségnek gazdasági jelentőségén kívül, ami szintén a magánjog körébe tartozik-szigorú jogi szempontok keretébe vágó jelentősége is van, amely tehát jogi nézőpontból is jelentős.

Kiváló jelentősége van, a jóhiszeműség jogkeletkeztető voltának. Grosschmid Beni a jóhiszeműségnek a telekkönyvi perrel kapcsolatban elfoglalt jogi helyzetéről azt mondja, " a jóhiszeműségnek itt a szerepe constitutív, szintúgy miként az elbirtoklásnál. A telekkönyvbe vetett bizalom, mint positívum vete gátat a keresetnek."/Fejezetek...I. 360 o./

Grosschmid rámutatott a jóhiszeműség különböző ágai közötti különbségekre, ezenkívül észrevette azt is hogy a jóhiszeműség relativ fogalom. Nála találkoztunk először a jóhiszeműség relativitása kifejezéssel.

Legáltalánosabban a jóhiszeműség magánjogi jelentőségét, akként jellemezhetjük, hogy méltányos megítélésre teszi érdemessé a jóhiszemű egyént. A jóhiszeműség relativ volta itt is ki mutatható. Bizonyos esetekben a jóhiszeműség jogot keletkeztet, más esetben csak a felelősség alól mentesít, ismét másban már csak enyhíti a felelősséget.

A jóhiszeműség relativitása, a jóhiszeműség fogalmának illetőleg fennforgásának a megítélésében is jelentős. A jóhiszeműség némely esetben csak pozitív, más esetben negatív tudással is létre jöhet Rendszerint az kell a jóhiszeműséghez, hogy a fél a

cselekményt jogosultáról legyen meggyőződve, sokszor azonban már az is elég, ha a ténkedéseit jogosnak véli, néha pedig megelégszünk azzal, ha a f nem rosszhiszemű.

A jóhiszeműség kiváló jelentősége az is, hogy a jog alapelveit áttörte, és azok ellenére érvényesül. A "hūnquam plus iuris" és az "aedificum solo cedit" elve a jóhiszeműségen megtörik. Sőt a jóhiszeműség esetén a törvény nemtudása nem mentesít elvét sem alkalmazzuk teljes szigorral.

A jóhiszeműség magánjogi jelentősége az, hogy ennek az elvnek jogi elismerése, lehetővé teszi azé egyéni érdekeknek a tisztesség szemüvegén keresztül történő, méltányos figyelembe vételét, az igazságszolgáltatás keretében.

c / A jóhiszeműség erkölcsnevelő hatása.

Az a jogikai szabály, hogy minden hatás ellenhatást vált ki, a jóhiszeműség tekintetében is megáll. Minthogy a jóhiszeműség, az erkölcs, atisztesség, a becsület tehát erkölcsi motívumok eredményeként jelentkezik, azok hatására is jut jogi jelentőséghez.

Bár igaz az, hogy a jóhiszeműségforgalmi érdeket szolgál, ez azonban csak gazdasági cél, ellenben ez nem jelenti azt, hogy annak hatására fejlődik, az csak élénkítőleg, serkentőleg hatott a térfoglalására, de alapjában véve, mégis erkölcsi hatásra erkölcsi nyomásra kap mind nagyobb jelentőséget. Ezt bizonyítja az is, hogy a jóhiszeműség fennforgását, rendszerint mindaddig vélelmezzük, meglévőnek tartjuk, amíg bizonyítva nincs az ellenkezője. Ezzel szinte az egyéni tisztességnek, embertársaink becsületes voltának elismerése jut jogi szerephez.

És éppen itt mutatkozik meg az ellenhatás is, mert a jóhiszeműségnek mindenkinél való feltételezése társadalom nevelő hatása. Az a tudat ugyanis hogy engem becsületesnek tartanak, mindenkit arra ösztönöz, hogy méltóvá legyen embertársai előlegezett bizalmára, ne okozzon csalódást a benne bízóknak.

Eppen a jóhiszeműség jogi elismerésének erkölcsnevelő hatását tekintem én a jóhiszeműség legjelentősebb tulajdonságának is. A jóhiszeműség érvényrejutása által, kap a bennünk élő igazságtudat magánjogi jelentőséget.

A jóhiszeműség, rést nyitott a jog zárt kap

puján és az így támadt résen, az erkölcs a jóhiszeműség szülőanyja is jogi érvényre jut, a jog területén s ezáltal a jogalkalmazás horizontja, a véges jogi mezőkről, az erkölcs végtelenjébe tolódott ki.

D.

A bíró feladata etikai vonatkozásban.

Hárman tartják kezökben a jogot, -mondja Schwarz G. Magánjogunk felépítése című művében- a törvényhozó, a jogtudós és a bíró.

A törvényhozó alkotja, a jogtudós magyaráz rázza, és a bíró alkalmazza. Rendes körülmények között ez a három tényező közösen jár el, segítik egymást, ilyenkor egyensúly áll fenn közöttük. Azonban előfordul hogy egyik, vagy másik tényező nem tudja a feladatát teljesíteni, tehát az ő munkaköre is a többire hárul. Így van ez a magyar magánjogban is. A törvényhozás csak egyes részeit szabályozza a magánjognak, míg a többi rész bíróságaink ítéleteiben elevenedik meg. A bírói gyakorlat az amelyből a ma élő magánjogunk, teljes egészében élénk táruul.

A magyar bíró etikai felfogása, tükröződik minden ítéletben. Az ő erkölcsi és jogérzete jut kifejezésre döntéseiben. Minthogy, tehát ő az élő jog kijelentője, nem közömbös hogy milyen, morális, s szociális érzülettel van telítve, milyen szemszög-ből tudja megítélni embertársait, van e benne elég szeretet és fogékonyság, hogy embertársai cselekedeteit helyesen tudja mérlegelni.

A törvény lehet érzéketlen, sőt bizonyos mértékig annak is kell lennie, ha célja a megtorlás. A bíró azonban, aki benne él a társadalomban, maga is ember, magában hordozza emberi voltának összes gyarlóságait, ő is a kor hatása alatt áll, tehát nem vonhatja ki magát annak hatásai és kötelességei alól sem.

A jó bíró éppen az, aki a szigorú jogi nézőponton túl tekint, magasabb szempontokra is néz, ítéletében szem előtt tartja az anyagi igazság mellett, a nemzet érdekét és az etikai kívánalmakat is.

A jóhiszeműségnek éppen ez a legnagyobb magánjogi jelentősége, hogy utat nyit a szigorú jogi keretek közt s ezen az úton azután az erkölcs, mint es cselekedeteink legáltalánosabb értékmérője is bekerül a jog épületébe. Tehát a jóhiszeműség eszköz a bíró

kezésben, amellyel az erkölcs érvényesülésének nyit
utat a magánjogban.

REKORDEKORPORASI
1366.193